

2022-2029

ПЛАН РАЗВОЈА ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ

Општина Нова Варош, 2022

Општина	Нова Варош
Врста документа	План развоја општине Нова Варош 2022-2029
Одговорна особа	Радосав Васиљевић, председник општине
Комисија за координацију и израду Плана развоја општине Нова Варош 2022-2029	
1. Бранко Поповић	Председник Скупштине општине - председник Комисије
2. Радосав Васиљевић	Председник општине - члан
3. Бранко Бјелић	Заменик председника општине - члан
4. Маријана Ђокић	Помоћник председника општине - координатор Комисије
5. Мирел Рољевић	Начелник општинске управе - члан
6. Мирјана Ћировић	Руководилац Одељења за финансије и буџет - члан
7. Љубица Гордић	Руководилац Одељења за друштвене делатности - члан
8. Бобан Васиљевић	Руководилац Одељења за просторно планирање, стамбене послове, урбанизам и грађевинарство - члан
9. Бахрија Мусић	Руководилац Одељења за имовинско-правне послове и послове управљања имовином - члан
10. Дејан Грбић	Саветник за послове инжењера за инвестиције и одржавање јавних објеката - члан
11. Славко Лукић	Директор Регионалне развојне агенције „Златибор“ доо - члан

Тематске радне групе за израду Плана развоја општине Нова Варош 2022-2029

Тематска радна група за инфраструктурни развој и заштиру животне средине

1. Бранко Бјелић	Заменик председника општине
2. Сузана Шуљагић	Директор ЈП „3. Септембар“
3. Предраг Дилпарић	Руководилац огранка ЕД Ужице – погон Нова Варош
4. Предраг Шапоњић	Директор „Лимских хидроелектрана“
5. Зоран Ђокић	Директор „Енергија Златар НВ“ доо
6. Љубенко Васиљевић	Директор Регионалне санитарне депоније „Бањица“ доо
7. Миљка Дучић	Директор СРП „Увац“
8. Бранко Пуцаревић	Директор ТО „Златар“
9. Бахрија Мусић	Руководилац Одељења за имовинско-правне послове и послове управљања имовином – члан
10. Бобан Васиљевић	Руководилац Одељења за просторно планирање, стамбене послове, урбанизам и грађевинарство – члан
11. Дејан Грбић	Саветник за послове инжењера за инвестиције и одржавање јавних објеката – члан
12. Милоје Чоловић	Председник МЗ Нова Варош
13. Слободан Поповић	Председник МЗ Божетићи
14. Гордана Недовић	Председник Удружења „ЕКО-Варош“
15. Хана Петерски	Мастер географ за област животне средине, члан Удружења „ЕКО-Нова Варош“
16. Сабина Генџић	Дипломирани струковни инжењер заштите животне средине, заменица члана тематске радне групе Хане Петерски
17. Милош Радојевић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо

18. Дејан Нешевић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
19. Владан Росић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
Тематска радна група за економски/привредни развој	
1. Бранко Бјелић	Заменик председника општине
2. Маријана Ђокић	Помоћник председника општине за привреду и локално економски развој
3. Мирјана Ћировић	Руководилац Одељења за финансије и буџет
4. Милинко Шапоњић	Саветник за послове пољопривреде и руралног развоја
5. Љубенко Вјетровић	Одборник
6. Фико Авдић	Већник
7. Данко Пушичић	Већник
8. Мићо Зорић	Директор „Златарпласт“ АД
9. Надежда Колашинац	Директор „Новатекс“ доо
10. Жељко Топаловић	Власник „Златарски златник“
11. Бранко Пуцаревић	Директор ТО Златар
12. Милутин Живковић	Председник Удружења „Златни брег“
13. Миланка Тртовић	Председник Удружења „Златарски сир“
14. Хана Петерски	Мастер географ за област животне средине, члан Удружења „ЕКО-Нова Варош“
15. Аида Џановић	Мастер за међународне односе и дипломатију, заменица члана тематске радне групе Хане Петерски
16. Тодора Алексић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
17. Мирослав Ивановић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
18. Наташа Кнежевић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
Тематска радна група за друштвени развој	
1. Бранко Поповић	Директор Дома здравља Нова Варош
2. Мирел Рољевић	Начелник Општинске управе
3. Љубица Гордић	Руководилац Одељења за друштвене делатности
4. Љубивоје Вранић	Председник Спортског савеза
5. Јелена Лековић	Директор Центра за социјални рад
6. Милана Јелић	Директор Библиотеке „Јован Томић“
7. Михрија Хаџић	Директор ДК „Јован Томић“
8. Бранка Поповић	Директор Средње школе Нова Варош
9. Ристо Попвић	Директор ОШ „Живко Љујић“
10. Раде Татовић	Директор ОШ „Момир Пуцаревић“
11. Ивана Ђајић	Директор ОШ „Гојко Друловић“
12. Олгица Минић	Директор ПУ „Паша и Наташа“
13. Славица Стефановић	Директор Народног музеја Ужице
14. Велиша Петровић	Координатор Канцеларије за младе
15. Ивана Друловић	Председник Удружења за подршку особама са развојним тешкоћама и инвалидитетом „Феникс 033 НВ“
16. Розита Поповић	Новинар „Варошке новине“ доо
17. Снежана Милисављевић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
18. Данијела Јандрић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо
19. Владислав Петковић	Регионална развојна агенција „Златибор“ доо

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ ПРЕДСЕДНИКА ОПШТИНЕ	7
ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА	8
1. УВОД.....	10
1.1. Методолошки приступ у процесу израде Плана развоја	11
1.2. Процес израде Плана развоја	12
2. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА - извод.....	15
2.1. Географски положај.....	15
2.2. Природни ресурси	15
2.2.1. Хидрологија	15
2.2.2. Шуме и шумско земљиште.....	15
2.2.3. Заштићена подручја и биодиверзитет	15
2.2.4. Пољопривредно земљиште	16
2.3. Демографски трендови.....	16
2.4. Енергетика и инфраструктура.....	17
2.4.1. Снабдевање електричном енергијом	17
2.4.2. Снабдевање топлотном енергијом	17
2.4.3. Саобраћајна инфраструктура	18
2.4.4. Комунална инфраструктура	18
2.5. Заштита животне средине	20
2.6. Економски развој.....	20
2.6.1. Структура привреде	21
2.7. Друштвени развој.....	24
2.7.1. Образовање	24
2.7.2. Здравствена заштита.....	25
2.7.3. Социјална заштита	26
2.7.4. Култура	26
2.7.5. Спорт.....	27
2.7.6. Омладина.....	27
2.8. SWOT анализа	27
2.8.1. SWOT анализа - Инфраструктурни развој и заштита животне средине.....	27
2.8.2. SWOT анализа –Економски развој.....	29
2.8.3. SWOT анализа – Друштвени развој	30
3. ВИЗИЈА ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ	32
4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ.....	33
4.1. ОДРЖИВИ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ.....	33

4.1.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1 Усаглашене и примењене политике одрживог туризма који ствара радна места и промовише природне вредности, локалну културу и производе....	33
4.1.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2: Подстицајно окружење за отварање нових радних места и развој микро, малих и средњих предузећа и предузетништва.....	37
4.1.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3: Повећани приходи пољопривредних произвођача и прерађивача традиционалних прехранбених и производа златарског краја	40
4.1.4. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца ОДРЖИВИ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	43
4.2. ПОДСТИЦАЈНО ОКРУЖЕЊЕ ЗА МЛАДЕ И ПОРОДИЦЕ СА ДЕЦОМ.....	45
4.2.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4: Средње стручно образовање усклађено са потребама привреде и младих	45
4.2.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5: Повећана запошљивост, запошљавање и самозапошљавање младих.....	47
4.2.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 6: Повећан обухват деце предшколским образовањем и васпитањем.....	49
4.2.4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 7: Подигнути инфраструктурни и управљачки капацитети у спорту за децу и младе.....	51
4.2.5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 8: Повећан број деце и младих који учествују у креирању и конзумирању културних садржаја.....	54
4.2.6. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца ПОДСТИЦАЈНО ОКРУЖЕЊЕ ЗА МЛАДЕ И ПОРОДИЦЕ СА ДЕЦОМ	57
4.3. ЈЕДНАКЕ ШАНСЕ И ПРИСТУП ДОБРИМА И УСЛУГАМА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ.....	58
4.3.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 9: Развијени иновативни модели за пружање услуга социјалне заштите за најугроженије	58
4.3.2. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца ЈЕДНАКЕ ШАНСЕ И ПРИСТУП ДОБРИМА И УСЛУГАМА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ	59
4.4. ЗДРАВА И ОЧУВАНА ЖИВОТНА СРЕДИНА.....	60
4.4.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 10: Доступна бактериолошки и хемијски исправна пијаћа вода у систему којим се ефикасно управља	60
4.4.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 11: Повећан квалитет површинских вода на подручју општине.	63
4.4.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 12: Унапређен систем енергетске ефикасности на нивоу општине.....	67
4.4.5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 13: Успостављен систем управљања комуналним отпадом на нивоу општине.....	70
4.4.6. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца ЗДРАВА И ОЧУВАНА ЖИВОТНА СРЕДИНА	73
6. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА И НАЧИН ПРАЋЕЊА СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА РАЗВОЈА.....	75
6.1. Праћење спровођења Плана развоја	75
6.2. Вредновање постигнутих учинака Плана развоја.....	77
6.3. Извештавање о спровођењу и постигнутим учинцима Плана развоја	78
6.4. Ревизија Плана развоја	78

7. ПРИЛОЗИ 79

УВОДНА РЕЧ ПРЕДСЕДНИКА ОПШТИНЕ

С поштовањем,

Радосав Васиљевић

Општина Нова Варош
Председник

ЛИСТА СКРАЋЕНИЦА

АД	Акционарско друштво
АПР	Агенција за привредне регистре
ГИС	Географско информациони систем
ДДЦ	Дегустационо-дистрибутивни центар
ДК	Дом културе
ДОО	Друштво са ограниченом одговорношћу
ЕУ	Европска унија
ЕПС	Електропривреда Србије
ЗПС	Закон о планском систему
ЗЛС	Закон о локалној самоуправи
ЈКП	Јавно комунално предузеће
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈП	Јавно предузеће
ЈУ	Јавна установа
ЈН	Јавна набавка
КЗМ	Канцеларија за младе
КУД	Културно уметничко друштво
КУЈУ	Канцеларија за управљање јавним улагањима
ЛЕР	Локални економски развој
ЛС	Локална самоуправа
МГСИ	Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
МЗ	Месна заједница
МЗЖС	Министарство за заштиту животне средине
МОСИ	Међуопштинске омладинске спортске игре
МП	Министарство привреде
МПШив	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
МТТТ	Министарство трговине, туризма и телекомуникација
НМУ	Народни музеј Ужице
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОШ	Основна школа
ПВО	Предшколско васпитање и образовање
ПКС-РПК	Привредна комора Србије – Регионална привредна комора
ППП	Припремни предшколски програм
ППОВ	Постројења за пречишћавање отпадне воде
ПТД	Пројектно техничка документација
ПУ	Предшколска установа
РРА	Регионална развојна агенција
РС	Република Србија
РПГ	Регистровано пољопривредно газдинство
РТО	Регионална туристичка организација
СКГО	Стална конференција градова и општина
СРП	Специјални резерват природе
ТО	Туристичка организација
ЦОР	Циљеви одрживог развоја

ЦСР	Центар за социјални рад
SWOT	Анализа снага, слабости, прилика, претњи

1. УВОД

Општинско веће општине Нова Варош на седници одржаној дана 29.01.2021. године усвојило Решење бр. 06-1/34/2021-03 којим се покреће поступак израде Плана развоја општине Нова Варош за временски период 2022-2029. На основу поменутог Решења Скупштина општине Нова Варош је на седници одржаној дана 11.02.2021. године донела Одлуку бр. 06-10/1/2021-02 о покретању поступка израде Плана развоја општине Нова Варош 2022-2029.

Решењем председника општине формирана је Комисија за координацију и израду Плана развоја општине Нова Варош, на основу које је донета Одлука о образовању тематских радних група за приоритетне области који се могу ставити у функцију ефикаснијег и одрживог развоја локалне самоуправе:

- Инфраструктурни развој и заштита животне средине
- Економски развој
- Друштвени развој

Како би се у Плану развоја одразиле реалне тежње и активности које локална самоуправа настоји да оствари у наредном периоду, у сврху унапређења животног стандарда локалне популације, стварања примамљивог окружења за домаће и међународне инвеститоре, заустављања негативних миграторних кретања, стварања бољих услова за живот и рад млађих генерација и женске популације, координациони тим, тематске радне групе окупили су велики број стручних лица у наведеним областима. Тиме су у плански процес укључени представници сва три сектора, јавног, цивилног и приватног: функционери, чланови Градског већа, начелници одељења, руководиоци унутрашњих организационих јединица, директора и стручњака из јавних предузећа, образовних установа, представника Регионалне развојне агенције, удружења привредника, организација цивилног друштва... Партиципативни приступ на којем се заснивао читав процес израде Плана развоја, подразумевао је директну укљученост свих заинтересованих страна у току трајања целокупног процеса, обезбеђујући дугорочније партнерство заинтересованих страна.

План развоја локалне самоуправе је, у складу са Законом о планском систему, плански документ најширег обухвата, највишег значаја за јединицу локалне самоуправе (ЈЛС), дугорочног карактера, који садржи преглед и анализу постојећег стања, визију односно жељено стање, приоритетне циљеве развоја који се желе постићи, као и преглед и кратак опис одговарајућих мера. Интензивнији, дугорочни развој општине Нова Варош дефинисан је на начелима доброг управљања уз пуно поштовање правног оквира и планских докумената вишег реда, као и објективно сагледавање постојећих чињеница на територији општине у приоритетним областима и подобластима.

Партиципација ширег круга заинтересованих страна и континуираним консултацијама обезбеђена је размена информација и дат допринос стварању јасне слике о проблемима заступљеним у приоритетним областима и циљевима којима се тежи у седмогодишњем планском периоду. Суштина овакве партиципативне методологије је у томе да се, корак по корак, од широке слике тренутног стања, уз прикупљање неопходних информација и детаљну анализу података, дође до конкретних пројеката, чија ће реализација довести до видљивих и мерљивих побољшања у приоритетним областима општине Нова Варош.

План развоја у складу Уредбом о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе садржи следеће обавезне елементе:

- Увод

- Преглед и анализу постојећег стања
- Визију
- Приоритетне циљеве развоја
- Преглед и опис мера за остваривање приоритетних циљева развоја
- Начин спровођења и начин праћења спровођења плана развоја.

Закон о планском систему дефинише да се мере предложене Планом развоја детаљније разрађују средњорочним планом јединице локалне самоуправе и документима јавне политике. ЈЛС је обавезна да годишњи извештај о спровођењу плана развоја ЈЛС припрема у поступку прописаном за израду извештаја о спровођењу средњорочног плана. По истеку треће календарске године од доношења Плана развоја, општинско веће је дужно да изради предлог Извештаја о учинцима спровођења Плана развоја, који се затим доставља Скупштини на усвајање. ЈЛС је у обавези да овај процес изврши у року од шест месеци од истека треће календарске године од доношења Плана развоја.

1.1. Методолошки приступ у процесу израде Плана развоја

У складу са Законом о локалној самоуправи (ЗЛС), локалне самоуправе планирају, уређују и управљају јавним пословима који су у њиховој надлежности и од интереса за локално становништво. Закон о планском систему Републике Србије - ЗПС („Службени гласник РС“, бр. 30/2018 од 20.04.2018.), усвојен је 2018. године и детаљно уређује обавезу органа локалне власти (и свих осталих учесника у планском систему) да планирају јавне послове у својој надлежности.

Формално доношење Закона о планском систему омогућило је успостављање ефикасног, транспарентног, координисаног и реалног система планирања на свим нивоима власти, обухватајући кључне аспекте социјалне и економске развојне политике, регионалног и просторног развоја, уз оптимално коришћење буџетских средстава и обезбеђење одрживог раста и развоја Републике Србије.

Методологија за израду Плана развоја општине Нова Варош је одређена постојећим стратешко-планским и правним оквиром у Републици Србији, са посебним освртом на Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“, бр. 30/2018 од 20.04.2018. године), као и Уредбу о обавезним елементима плана развоја аутономне покрајине и јединице локалне самоуправе („Службени гласник РС“, бр. 107/2020 од 14.8.2020. године).

Имајући пре свега у виду да је приступање ЕУ стратешки циљ Републике Србије, те да су покренуте бројне и важне реформе у функцији достизања тог циља, и за локалне самоуправе у Републици Србији је значајно да своје Планове развоја усклађују, у мери у којој је могуће, са приоритетима из преговарачких поглавља и тиме и са правним тековинама и главним правцима јавних политика ЕУ чије се спровођење одвија на локалном нивоу. С тим у вези План развоја се наслања на „Агенду 2030 за одрживи развој“ Уједињених нација. Агенда 2030 је усвојена на самиту Уједињених нација одржаном 2015. године и представља јединствену стратегију која подразумева мобилизацију ресурса свих држава како би били остварени циљеви до 2030. Агенду чини 17 циљева, и у оквиру њих 169 подциљева мерених уз помоћ 231 показатеља који се односе на три димензије одрживог развоја: економску, социјалну и димензију животне средине. Циљеви одрживог развоја се спроводе не само на националном, већ и на регионалном и локалном нивоу чиме се додатно даје на значају једном оваквом дугорочном развојном документу, какав је План развоја.

На националном нивоу усклађена је са Националном Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и другим националним стратегијама које се тичу развоја локалних заједница.

1.2. Процес израде Плана развоја

Процес израде Плана развоја спроведен је кроз следеће главне фазе:

- Припремна фаза и организација процеса
- Преглед и оцена постојећег стања
- Дефинисање визије
- Дефинисање приоритетних циљева
- Дефинисање мера
- Дефинисање оквира за спровођење, праћење спровођења, извештавање
- Усвајање и објављивање Плана развоја.

Прва фаза израде Плана развоја подразумевала је предузимање припремних радњи од стране општинске администрације и осмишљавање и организацију целокупног процеса израде овог документа. У овој фази, Општинско веће општине Нова Варош је усвојило Решење којим се покреће поступак израде Плана развоја општине Нова Варош за временски период 2022-2029. На основу поменутог Решења Скупштина општине Нова Варош је донела Одлуку о покретању поступка израде Плана развоја. Решењем Председника општине формирана је Комисија за координацију и израду Плана развоја општине Нова Варош. На основу исказаног интересовања које су представници приватног и цивилног сектора исказали према координатору тима, а на основу спроведене анализе заинтересованих страна, донета је Одлука о саставу тематских радних група, као и Партнерског форума.

Преглед и оцена постојећег стања указала је на чињенице где се општина Нова Варош тренутно налази када је у питању стање њеног развоја и развојни потенцијали. Први део ове фазе највећим делом се заснивао на истраживачком и аналитичком раду који се на крају допуњује, кроз шире учешће заинтересованих страна. У циљу што квалитетнијих анализа, коришћени су најразличитији алати за прикупљање и аналитику података, уз неизбежну употребу база надлежних релевантних републичких установа, као и база података са којима располаже локална самоуправа, а које су на другој страни омогућиле генерисање трендова и упоредних приказа са илустративним графиконима, табелама и сл. На основу ове фазе извршена је приоритизација проблема, идентификација узрока проблема, дефинисање развојних изазова. Процес прегледа и анализе постојећег стања започео је кроз израду прегледа претходно реализованих планских докумената донетих на подручју општине Нова Варош као и важећа планска документа на националном и регионалном нивоу, која су од интереса и значаја за општину. Затим се прешло на приказивање кључних података о областима које су у функцији одрживог развоја општине. Како би се бројне информације и чињенице о реалном степену развоја општине сумирале и што јасније приказале, на крају ове фазе се приступило изради SWOT матрице, кроз упоредни приказ унутрашњих снага и слабости, и екстерних прилика и претњи. Овај алат је омогућио мапирање кључних проблема на које се треба фокусирати, у циљу идентификације ресурса локалне заједнице на којима План развоја почива.

Илустрација 1. Фазе израде Плана развоја

Дефинисање визије је подразумевало идентификацију промена којима се постиже жељено стање на крају планског периода, кроз спровођење Плана развоја. Приликом формулисања визије, обухваћени су основни принципи развоја, односно вредности које се желе неговати у периоду за који се планира, као и постојеће предности општине Нове Варош, остварени успеси локалне заједнице и локална традиција. Ова фаза је подразумевала шири консултативни процес у којем су учешће узели представници тематских радних група.

У фази дефинисања приоритетних циљева извршена је идентификација кључних развојних аспеката које треба постићи спровођењем Плана развоја, руководећи се притом визијом дефинисаних жељених стања која се теже достићи на крају планског периода. Узимајући у обзир већ наведени правни оквир који налаже да се даља и детаљнија разрада приоритетних циљева врши путем докумената јавних политика ужег обима (локалне стратегије, програми), Планом развоја општине Нова Варош разматрани су само најзначајнији приоритетни циљеви. Поштујући начела Уредбе о средњорочном планирању, општи и специфични циљеви нижег нивоа општине Нова Варош вршиће се кроз израду средњорочних развојних планова. Дефинисање приоритетних циљева је руковођено путем испуњености принципа прецизности, мерљивости, реалности и временске ограничености (*SMART logika-Specific, Measurable, Attainable, Relevant, Timebound*). За сваки приоритетни циљ дефинисани су показатељи учинака, и то почетне вредности, вредности којима се тежи спровођењем Плана развоја, као и извори провере који служе као инструмент за квантификацију наведених показатеља. На овај начин се омогућава мерење успеха у остварењу жељене промене између почетног стања и стања након спровођења мера у току планског периода.

Приликом дефинисања приоритетних циљева, узете су у обзир правне тековине и јавне политике ЕУ као и веза са УН Агендом 2030 за одрживи развој.

У *петој фази планског процеса* дат је преглед и кратак опис предложених мера/група мера, као кључних и повезаних активности које ће се предузети ради постизања дефинисаних циљева и жељених стања током или на крају периода за који се доноси План развоја. Дефинисање мера праћено је идентификацијом носилаца реализације, временским оквиром потребним за реализацију мера, потенцијалним изворима финансирања, као и показатељима постигнућа, који ће у предстојећем периоду олакшати даљи рад на припреми средњорочног плана општине Нова Варош.

Дефинисање управљачког оквира за спровођење Плана развоја подразумева успостављање институционалних механизма за праћење спровођења, извештавање и вредновање постигнутих учинака. Другим речима ова фаза подразумева утврђивање институционалне структуре за праћење спровођења Плана развоја, односно носилаца активности унутар јединице локалне самоуправе и њихових надлежности и одговорности.

Последњи корак пред почетак спровођења Плана развоја се односи на његово *усвајање и објављивање*, чему је претходило спровођење јавне расправе о Нацрту плана развоја, како би се и шира јавност из локалне заједнице упознала са садржајем Нацрта документа, и како би се припремила коначна верзија Нацрта плана развоја за усвајање од стране Општинског већа.

1.2.1. Консултације са заинтересованим странама

Континуирани процеси који су се прожимали кроз све фазе планског процеса односили су се на консултације са заинтересованим странама. У циљу поштовања начела транспарентности, веће партиципативности и за потребе редовне комуникације са јавношћу, креиран је банер на званичном сајту општине Нова Варош, у оквиру којег су приложена сва документа која прате процес израде и усвајања Плана развоја, почев од формалних аката којима је започео процес израде Плана развоја, све до Извештаја о спроведеној јавној расправи и финалне верзије Плана развоја која је поднета Скупштини општине на усвајање.

Шири консултативни формат током свих фаза израде Плана развоја обезбеђен је кроз редовне састанке тематских радних група доприносећи стварању јасне слике о томе како заинтересоване стране и циљне групе, виде и оцењују проблеме заступљене у различитим областима локалног развоја, као и кораке на путу до превазилажења или решавања идентификованих проблема.

Један од примера добре праксе ширег укључивања заинтересованих страна у плански процес којим се водила општина Нова Варош представљао је Партнерски форум. Ово консултативно тело у функцији израде, остваривања и праћења спровођења Плана развоја на локалном нивоу, представљало је веома сврсисходан алат за већи ниво консултација, потпунију размену информација и укључивања ширег круга учесника у плански процес. Иницијални састанак Партнерског форума послужио је за упознавање партнера из локалне заједнице са циљевима и методологијом израде Плана развоја општине Нова Варош, начином рада, улогама и одговорностима, динамиком спровођења активности на изради Плана развоја. Поред овог првог састанка на почетку планског процеса, финалне консултације са Партнерским форумом одржане су по утврђивању Нацрта плана а пре организовања јавне расправе.

2. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА - извод

2.1. Географски положај

Општина Нова Варош налази се у југозападном делу Србије, у Златиборском округу. Просечна надморска висина Нове Вароши износи око 1.000 m са типичним брдско-планинским рељефом и умереном планинском климом. Над њом се издижу планине Златар, Јавор, Чемерница и Муртеница. Нова Варош се налази на средини магистралног пута Београд-Бар (М-21) који повезује Београд са црногорским приморјем, док је са суседним општинама повезана регионалним путевима.

Сама нововарошка општина обухвата површину од 581 km². Општина се састоји од 33 насељена места, организована у 13 месних заједница. На територији општине живи 14.054 становника са просечном густином насељености од 24 становника/km².

Општина Нова Варош има статус неразвијеног подручја односно припада IV групи (степен развијености испод 60% републичког просека).

2.2. Природни ресурси

Општина Нова Варош је богата природним ресурсима, од којих су најзначајнији: воде, шуме, богат биодиверзитет и пољопривредно земљиште.

2.2.1. Хидрологија

Општина је богата водним ресурсима које чине реке (Увац, Тисовица, Трудовачка река, Дубоки поток, Вршевина, Златарска река, Злошница, Варошка река, Бистрица и део тока Лима, друге мање реке и потоци), три вештачка језера (Увачко, Радоњско и Златарско) и издани подземних вода. Површинске воде са територије општине припадају Дринском сливу. Капацитет језера у подсистему Увац је 5 мил. m³, а подсистем припада Западноморавско-рзавском регионалном систему за снабдевање водом највишег квалитета становништва следећих општина: Нова Варош, Пријепоље, Прибој, Косјерић и Ивањица. Поред тога што се користи за производњу електричне енергије за три хидроелектране које се налазе на територији Нове Вароши, постојећи водни ресурси представљају стратешки потенцијал за водоснабдевање и ширег подручја.

2.2.2. Шуме и шумско земљиште

Површина територије под шумом је 22.673,26 хектара, што износи 39% у укупној површини општине Нова Варош. Степен пошумљености општине је изнад степена пошумљености територије Републике Србије, која износи 25,3%, а нешто мања у односу на степен пошумљености Златиборског округа од 42,2%. Од шума присутне су лишћарске, четинарске и мешовите шуме, а највише су заступљени буква, јела и смрча, док су ту и бели бор, јела, јасика, ива и др. За парк природе проглашена је Парк шума „Ивље”, површине 65 ha, на локалитету Водена пољана на планини Златар. Споменик природе „Муника” налази се на јужним обронцима Златибора.

2.2.3. Заштићена подручја и биодиверзитет

На територији општине постоји богат и разноврстан биодиверзитет, са ретким и заштићеним врстама. Најпрепознатљивији је белоглави суп, чија популација након опоравка броји 307 јединки, али и друге птице грабљивице као што су: орао змијар, сури орао, осичар, сиви соко и друге птице. Подручје општине припада Листи међународно значајних оринтолошких

подручја (IBA/Important Bird Areas), као IBA подручје „Увац-Милешевка“. Такође, Подручје Златара припада Листи подручја одабраних за дневне лептире (PBA/Prime Butterfly Areas). ЕМЕРАЛД мрежи припада Увац чиме представља део европске еколошке мреже.

Очување и заштита природне и животне средине су од стратешког значаја за општину Нова Варош и представљају одличан потенцијал за развој туризма. Да би се заштитиле природне целине, држава је под заштиту ставила:

- Специјални резерват природе „Увац“ – природно добро I категорије, које захвата површину од 7.543 ha. Око 2/3 резервата се налази на територији општине Нова Варош, док се 1/3 налази на територији општине Сјеница.
- Планина Златар – ваздушна бања. Највиши врх је Голо брдо са надморском висином од 1.627 m.
- Споменик природе „Пећина Буковик“,
- Споменик природе „Црни бор – Лира“,
- Споменик природе „Мунике“,
- Предео нарочите природне лепоте „Парк шума Ивље“, тако да 12,5% територије општине спада у заштићена природна добра.

2.2.4. Пољопривредно земљиште

Пољопривредно земљиште обухвата око 44% територије општине. У структури пољопривредног земљишта, ливаде и пашњаци заузимају 70% и представљају изузетан ресурс за даљи развој сточарства.

2.3. Демографски трендови

Број становника у општини Нова Варош смањено се за 15,6% у периоду 2011-2020. година, односно општина је изгубила 2.605 становника (становништво се смањивало просечно годишње по стопи од 1,9%).

Табела 1. Кретање становништва општине Нова Варош, 2011-2020.

Година	Број становника	Ланчани индекс	Базни индекс
2011	16.659		100
2012	16.349	98,1	98,1
2013	16.035	98,1	96,3
2014	15.732	98,1	94,4
2015	15.444	98,2	92,7
2016	15.158	98,1	91,0
2017	14.883	98,2	89,3
2018	14.595	98,1	87,6
2019	14.319	98,1	86,0
2020	14.054	98,1	84,4

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

Основне карактеристике становништва, огледају се у врло неповољним трендовима као што су укупна депопулација (пад броја становника), природна девастација (број умрлих становника већи је од броја живорођених), као и у негативним миграционим токовима, односно миграцијама из општине Нова Варош у друге делове Србије, најчешће урбане центре. Овакви трендови додатно продубљују неповољне промене у структурама становништва, а најизраженије промене су у старосној структури. Званичне демографске пројекције указују на велику извесност демографске регресије.

Скоро сваки четврти (3,5) становник (28%) општине старији је од 65 година, а тек сваки девети (10,9%) млађи од 15 година, према проценама у 2020. години. Доминантан број становника

спада у категорију радно способног становништва (61,1%), што се може узети у обзир као значајан развојни потенцијал.

Просечна старост становништва је за једну деценију порасла са 44,6 (2011) на 48,3 године (2020).

Природно кретање становништва у периоду 2011-2020. године одликује се: падом наталитета, порастом морталитета и константним негативним природним прираштајем.

Табела 2. Витални догађаји у општини Нова Варош, 2011-2020.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Наталитет	90	98	83	104	78	97	104	103	115	92
Морталитет	245	236	248	213	240	217	243	266	235	261
Природни прираштај	-155	-138	-165	-109	-162	-120	-139	-163	-120	-169

Извор: Витална статистика, Републички завод за статистику

2.4. Енергетика и инфраструктура

2.4.1. Снабдевање електричном енергијом

Електроенергетски систем се суочава са бројним проблемима: незадовољавајућа поузданост напајања потрошача електричном енергијом, незадовољавајући квалитет испоручене електричне енергије, неусклађеност потреба и могућности снабдевања електричном енергијом и недовољно коришћење обновљивих извора енергије. Око 600 домаћинстава у различитим сезонама остају без снабдевања електричном енергијом. Финансирање дистрибутивних мрежа у ретко насељеним подручјима мале потрошње електричне енергије путем тарифе за коришћење дистрибутивних система није могуће.

На територији локалне самоуправе, поред објеката за дистрибуцију електричне енергије, налазе се и производни капацитети – хидроелектране којима управља ПД „Дринско-Лимске хидроелектране“, д.о.о. Бајина Башта и то: ХЕ „Увац“ снаге 36 MW на реци Увац под браном језера Увац; ХЕ „Кокин Брод“ снаге 22,5 MW на реци Увац, под браном Златарског језера (Кокин Брод) и ХЕ „Бистрица“ укупне снаге 104 MW на реци Лим, на десној обали, са акумулацијом Радоиња.

Стратегијом енергетике Републике Србије предвиђена је и изградња реверзибилне хидроелектране РХЕ „Бистрица“ на реци Лим, низводно од постојеће ХЕ „Бистрица“, снаге РХЕ до 680 MW.

До сада је изграђено и стављено у погон 5 малих хидроелектрана: Речице (инсталисана снага 1400 KW), Црквине (960 KW), Варошка река (50 KW), Дражевићи (360 KW) и Секулић (60 KW).

2.4.2. Снабдевање топлотном енергијом

Предузеће „Енергија Златар НВ“ које је у власништву локалне самоуправе поседује 15 MW инсталираних капацитета у 12 котлова на 6 локација ручно регулисаних са директном предајом топлотне енергије систему, ефикасности 75% којима управља. Произведено је 7.754 MWh топлотне енергије од којих је 7.041 MWh испоручено корисницима у 2019. години, а услугу даљинског грејања користило је 715 домаћинстава (око 12%). Производни систем је предимензиониран, лошег искоришћења, ниске ефикасности и лоше регулације, заснован на мазуту као претежном гориву и представља препреку за развој одрживе услуге даљинског грејања у општини.

Дистрибутивна мрежа дужине 5 km просечно је стара 22 године. Топлотна енергија се испоручује корисницима преко 58 директних подстанца са мешањем, просечне старости 24

године. Дистрибутивни систем представља препреку за развој одрживе услуге даљинског грејања у општини.

Наплата испоручене топлотне енергије се и даље врши по јединици површине што представља препреку за унапређење енергетске ефикасности на страни потрошње.

Велики број студија за прелазак система даљинског грејања општине на производњу базирану на дрвној биомаси је израђен у периоду од 2009. године до данас, али до промене још увек није дошло.

2.4.3. Саобраћајна инфраструктура

Укупна дужина путева у општини износи 719 km, од чега у категорији савремених коловоза је 292 km, односно око 40% од укупне дужине саобраћајница. Густина путева износи 1,1 km/km².

Организација главних саобраћајница је орјентисана ка магистралном путу М-21 (од Београда до Јадранског мора) захваљујући којем постоје и развијају се туристички садржаји, док су сва насељена места у општини Нова Варош повезана путном мрежом са центрима месних заједница, а потом и градом.

Саставни део транспортне мреже чини и пруга Београд - Бар. За потребе општине Нова Варош, њених грађана и привреде, изграђена је железничка станица Бистрица која је од града удаљена 17 km.

Посебан изазов јесте зимско одржавање путних праваца које захтева значајне издатке имајући у виду дужину периода зимских падавина, али и одржавање путева услед оштећења које проузрокује лед.

Трошкови одржавања постојеће путне мреже и изградње нових саобраћајница имају велико учешће у укупним буџетским трошковима. Ови трошкови су износили преко 20% буџета општине (уз висок ниво реализације буџета, до 95%), који показује и значај који локална управа и становништво придају саобраћајној инфраструктури. Ниво утрошених средстава у 2020. години је значајно мањи, као последица пандемије COVID-19, периода закључавања уговора и умањених капацитети предузећа, локалне управе, прилив средстава у буџет, и др.

Табела 3. Расходи буџета за саобраћајну инфраструктуру на територији општине Нова Варош, за период 2018-2020.

Буџетска година	Планирана средства за друмски саобраћај РСД	Утрошена средства за друмски саобраћај РСД	% остварења буџета за друмски саобраћај	Процентуално остварење средстава за друмски саобраћај у односу на укупне расходе буџета
2018	162.200.000,00	137.998.246,00	85,08%	21,02%
2019	173.550.000,00	164.286.351,51	94,66%	20,36%
2020	109.420.000,00	69.183.856,06	63,23%	10,33%

Извор: Општина Нова Варош

2.4.4. Комунална инфраструктура

2.4.4.1. Водоводна и канализациона мрежа

На водоводну мрежу, дужине 83 km, прикључено је 4.210 домаћинстава, односно 71,3% домаћинстава, што је ниже од просека Златиборског округа (87,2%) и просека Републике Србије (86,7%).

Испоруку воде за пиће на подручју које обухвата 55% становника општине, и то градску средину, село Дрмановиће, део Горње Бистрице, Бурађу, део Божетића и Амзиће, врши јавно предузеће „3. септембар“. Водоводна мрежа која покрива то подручје (без осталих села) износи 64 km, капацитет резервоара је 2.500 m³, а прикључено је 3.445 домаћинстава.

Водоводни систем се снабдева водом из изворишта подземне воде и то: Гачево врело, Лакомица, Шапоњића и Црно Врело, док се повремено користе два мања изворишта за допуну система, Мукића Јама и Шопот. Ради обезбеђивања стабилности снабдевања, одвојени мањи системи су међусобно повезани цевоводом како би била омогућена допуна из једног у други систем. Присутне су велике осцилације у доступној количини воде током године, тако што се у сушном периоду током позног лета и ране јесени, издашност извора смањује на минимум. Систем је стабилан и нема значајнијих проблема по питању притисака у мрежи, с обзиром да су дефинисане висинске зоне, док губици у систему износе 35-45%.

Квалитет воде из изворишта Гачево Врело и Лакомица припадају класи високо квалитетних изворских вода и у највећем делу године се могу користити за пиће након основне дезинфекције хлором.

Последње проширење водоводних система је било 2012. године када је изграђено нових 12 km водоводне мреже. На подручјима на којима не постоје водоводни системи, становништво се снабдева водом из локалних изворишта и бунара.

Дужина канализационе мреже износи 36 km и на њу је прикључено 4.150 домаћинстава. Покривеност домаћинстава канализационом мрежом од 70,3% је виша од просека Златиборског округа (66,4%) и просека Републике Србије (63,2%). Отпадне воде које се сакупљају кроз канализацију се испуштају без пречишћавања директно у површинске водотокове. Систем за одвођење атмосферских вода не постоји. У претходних десет година није било проширења канализационе мреже.

Започете су припреме за изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода Нове Вароши и дела здравствено туристичког комплекса „Златар“.

2.4.4.2. Управљање отпадом

Управљање отпадом на територији општине није успостављено према прописаним стандардима. Просторни обухват општине који је покривен прикупљањем отпада износи око 75%, а покривеност домаћинстава је око 85%. Рециклира се максимално од 1-2% прикупљеног отпада, док се остала целокупна количина одлаже на несанитарну депонију. Отпад који се не сакупља завршава на дивљим депонијама и сметлиштима. Чврсти комунални отпад се редовно сакупља из домаћинстава и привредних субјеката у градском и приградским насељима, док се отпад из појединих сеоских насеља прикупља три до четири пута месечно (Дрмановићи, Акмачићи, Комарани, Божетићи, Кокин Брод, Вранеша, Радоиња, Рутоши, Бистрица и Дражевићи). Количине генерисаног отпада се током година постепено повећавају, тако да су се годишње количине отпада са 2.500 до 3.000 тона, повећале и до 3.900 тона. Целокупна количина сакупљеног отпада се одлаже на несанитарну депонију „Дубоки поток“ у Друглићима у општини Прибој, којом наизменично управљају јавна комунална предузећа из Нове Вароши, Прибоја и Пријепоља.

Рециклабилни отпад из градских насеља прикупља се од 2013. године путем 17 рециклажних острва са по 4 контејнера за различите врсте рециклабилног отпада: папир, картон, пет, најлон, и у рециклажном центру на Браношевцу се балира и предаје оператерима који се баве откупом секундарних сировина. И поред тога што капацитет линије за сепарацију омогућава одвајање већих количина комуналног отпада за рециклажу. количина отпада који се предаје на рециклажу је веома мала услед недостатка радне снаге.

2.5. Заштита животне средине

Квалитет ваздуха на територији општине Нова Варош припада првој категорији квалитета ваздуха, а подручје општине, које обухвата планину Златар, проглашено је за ваздушну бању погодну за рехабилитацију особа са кардиовалскуларним и респираторним сметњама. На територији општине не постоји мерно место у оквиру државне мреже за мониторинг квалитета ваздуха нити је успостављен локални мониторинг. Извесно је да основни извор загађујућих материја у ваздуху на територији општине представља грејање стамбених и пословних објеката, а које је сконцентрисано у урбаном подручју и присутно у зимском периоду. Како се као претежни енергент користи дрво могуће је претпоставити да у зимском периоду постоје прекорачења граничних вредности емисија РМ 10, РМ 2,5 и угљен монооксида.

Квалитет воде река на територији општине Нова Варош имају добар и одличан еколошки статус. Мониторинг квалитета површинских вода није успостављен на територији општине. Главне изворе загађења водотокова представљају континуирано испуштање непречишћених отпадних вода, неконтролисано одлагање отпада и загађење које потиче од пољопривреде. Количина испуштених отпадних вода у канализацију, према подацима из 2018. године, износила је 475.585 m³, док нема поузданих података о укупно испуштеним количинама отпадних вода у околину.

Неадекватно збрињавање отада на територији општина Нова Варош, Прибој и Пријепоље угрожава речне токове у којима завршава велики део тог отпада, посебно је угрожен ток реке Лим и рад хидроелектрана које се налазе на том подручју. За сада се проблем решава постављањем плутајућих речних преграда за прикупљање амбалажног и осталог отпада који заврши у води. Отпад који се баца у околину и сметлишта на подручјима на којима се отпад не сакупља организовано, угрожава и земљиште и подземне воде.

Локални регистар загађивача је успостављен, а потребно је обезбедити његово редовно ажурирање. Уколико се изузме загађење комуналним отпадом, земљиште на ширем простору подручја општине није загађено хемијским средствима и погодује развоју привредних грана високог биолошког квалитета

Издвајања из буџета општине за област заштите животне средине, значајно су повећана у последње три године. Издвајања из буџета за заштиту животне средине износила су 62,5 милиона РСД, односно 9,3%. у 2020. години. У претходним годинама уложена средстава у заштиту животне средине су била значајно мања.

2.6. Економски развој

На територији општине у 2020. послује 660 привредних субјеката (105 привредних друштава и 555 предузетника). Предузетничка клима је испод просека Републике Србије. Број активних привредних друштава на 1.000 становника износи 6, што је за скоро 2/3 мање од републичког просека (17) и за 40% мање од просека Златиборског округа (10). Број предузетничких радњи на 1.000 становника износи 38, што је на нивоу просека Републике Србије (39) али је мање од просека Златиборског округа (43).

Графикон 1. Број привредних друштава и предузетника у општини Нова Варош

Извор: Регистар мера и подстицаја привредног развоја, Агенција за привредне регистре (линк >>).

2.6.1. Структура привреде

Најзначајније привредне гране које представљају и стратешку основу развоја општине Нова Варош су: енергетика, прерађивачка индустрија, туризам и пољопривреда.

Енергетика је најзначајнији привредни сектор у општини која представља велики потенцијал за производњу електричне енергије на бази водних ресурса и за производњу енергије из обновљивих извора на државном нивоу. Окосницу електро-енергетског потенцијала представља привредно друштво Дринско-Лимске ХЕ ДОО, а ХЕ Бистрица 2 један је од приоритетних пројеката на државном нивоу. Са друге стране, дрвна биомаса представља потенцијал и за производњу електричне и топлотне енергије. Због тога су у последњих 10 година, подигнути бројни капацитети у приватном власништву за производњу пелета, који су извозно оријентисани.

Поред сектора енергетике, прерађивачка индустрија је носилац развоја општине. Прерада пластике чини 40,9% укупно остварених прихода прерађивачке индустрије, прерада дрвета заступљена је са 25,34%, док остале делатности чине 33,72% укупно остварених прихода.

2.6.1.1. Туризам

За развој туризма постоје добри предуслови, који се огледају у природним вредностима (планина Златар са три језера - Златарско, Увачко и Радоињско језеро, Специјални резерват природе Увац), као и многобројним верским објектима, споменицима и установама културе. Под заштитом државе је 12,5% територије општине.

Нова Варош припада Регији Западне Србије, која је дефинисана као једна од 18 приоритетних туристичких дестинација. Основни видови туризма који имају потенцијал да се развију на подручју ове дестинације јесу: Екотуризам - Етнотуризам - Здравствени, spa&wellness - Специјални интереси - Манифестације - Рурални туризам - Културно тематске руте - Планински туризам.

Општину Нова Варош је посетило 18.598 туриста у 2019. години, од чега су највећим делом били домаћи туристи (16.682), а свега 1.916 страних гостију. Укупан број ноћења је износио 58.469 ноћења, и доминантан део су остварили домаћи туристи. Просечан број ноћења домаћих туриста износио је 3,3 дана, док страних гостију 1,8 дана. У односу на општине у окружењу туристичка посећеност општине Нова Варош до 2020. године је значајно мања – у

односу на Бајину Башту скоро 2,5 пута; 3 пута мање у односу на Ужице и чак 12 пута мање од Чајетине.

Нова Варош има низак ниво појединаца који раде у угоститељском сектору по глави становника и износи 5 запослених на 1.000 становника, односно 164 укупно. Смештајна структура, такође није повољна. Категорисани су: Хотел „Златарски бисери“*** (22 лежаја), Хотел Панорама ** (126 лежаја) и мотел „Златарско језеро“ са 34 лежаја. У објектима домаће радиности за које је надлежна општина категорисано је 704 лежаја, а постоји и више објеката који послују као некатегорисани објекти (конач, хостел, вила и сл.).

Некада носилац развоја туризма РХ Центар Златар, затворен је пре више од једне деценије и од тада је било више неуспешних продаја овог објекта. Овај објекат је располагао са 330 лежаја и у време свог најпродуктивнијег рада остваривао око 70.000 ноћења. Успешна приватизација овог објекта од изузетне је важности за даљи развој туризма.

Као битан фактор у афирмацији дестинације је свакако одржавање и унапређење развоја манифестационог туризма. Поред Златарфеста, организују се бројни догађаји и манифестације.

Локална установа која се бави развојем и промоцијом туризма јесте Туристичка организација "Златар", основана 2001. године. ТО Златар један је од 12 оснивача Регионалне туристичке организације „Западна Србија“. Током 2007. дошло је до спајања спорта и туризма оснивањем Туристичко - спортског центра "Златар".

Издвајања из буџета за развој туризма износе око 15% општинског буџета, у оквиру ког се финансирају: функционисање туристичке организације, туристичка промоција и разни пројекти развоја туристичких садржаја.

2.6.1.2. Пољопривреда

Брдско-планински рељеф, просечне надморске висине око 1.000 м и умерена планинска клима представљају природну основу за развој сточарства. Око 40% површине чини коришћено пољопривредно земљиште. На територији општине Нова Варош регистровано је 1.909 пољопривредних газдинстава (ПГ), која обрађују 13.693 ха од чега активних 1.760 ПГ која обрађују 13.073 ха¹, а просечна величина поседа је изнад 7 ха. Половина становништва директно зависна од прихода који долазе из пољопривреде

Пољопривреду карактерише развијено сточарство, производња млечних производа, од којих је најпознатији чувени златарски сир. Значајни пољопривредни потенцијали постоје у развоју воћарства, пчеларства и откуп и преради шумских плодова.

Општину карактеришу следећи трендови у развоју пољопривреде и руралног развоја:

- Задругарство још увек није довољно развијено;
- Пољопривредна удружења не располажу довољним кадровским потенцијалима за самостално функционисање без додатне помоћи;
- Укупна улагања у пољопривредну производњу су значајно повећана, што је резултат већег повлачења средстава из буџета Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде и општинског буџета;
- Потенцијали за органску производњу су неискоришћени;
- Златарски сир је производ са заштићеним географским пореклом од 2013. године;
- Откуп пољопривредних производа је релативно организован, када је у питању откуп сировог млека (активне 4 млекаре, регистроване на територији општине и још

¹ Извор: Регистар пољопривредних газдинстава на дан 28.04.2021.

неколико откупљивача са других терена) и јагодичастог воћа (малина и купина). За откуп осталог воћа, као и поврћа нема организованог откупа;

- Откуп меса је још увек недовољно организован и поред чињенице да на територији општине постоји једна регистрована кланица;
- Сточарство има тренд пораста, када је у питању број грла крупне стоке (за око 30%), а још значајнији напредак је по питању расног састава. Број уматичених крава је за десет година порастао са 300-400 на преко 8.500 грла;
- Унапређењу расног састава говеда, допринело је и повећање обухвата вештачког осемењавања. Ова мере је подржана од стране Општине Нова Варош, кроз субвенционисање осемењавања у износу од 1.000 динара по осемењавању (око 50% укупне вредности). Овом мером годишње се обухвати око 2.500 крава;
- Још већи напредак је остварен у области овчарства, по питању повећања укупног сточног фонда, а нарочито расног састава, односно броја уматичених оваца;
- Евидентан је и пораст површина под воћарском производњом, посебно малином, шљивом и боровницом, као и унапређење и технологије производње, пре свега кроз инсталирање система за наводњавање и у мањој мери противградних мрежа и мрежа за засењивање;
- Пчеларство је такође доживело експанзију, што се види по дуплирању броја пчелињих друштава у овом десетогодишњем периоду. Повећан је и број пчелара који имају више десетина друштава у свом власништву.

Издавања из буџета општине за пољопривреду су релативно мала и износе од 1,6% до 3%. Субвенције надлежног министарства капитално су веће и комплементарне систему давања ЈЛС.

2.6.1.3. Запосленост

Укупан број запослених на територији општине износи 2.987, од чега, према врсти привредног субјекта, 65% чине запослени у правним лицима (привредна друштва, установе, задруге и друге организације), 30% су предузетници или лица која су запослена код њих, а 5% регистровани индивидуални пољопривредници. У последње три године бележи се благ пад броја запослених, при чему је забележен раст запослених код предузетника, док се код правних лица и регистрованих пољопривредних произвођача смањивао број запослених. По секторима делатности највећи број запослених ради у прерађивачкој индустрији (27,4%), следи трговина на велико и мало и поправка моторних возила (12,2%), државна управа и обавезно социјално осигурање (9,5%), саобраћај и складиштење (8,8%) и образовање (8,3%).

Табела 4. Број регистрованих запослених према општини рада, за период 2011-2019.

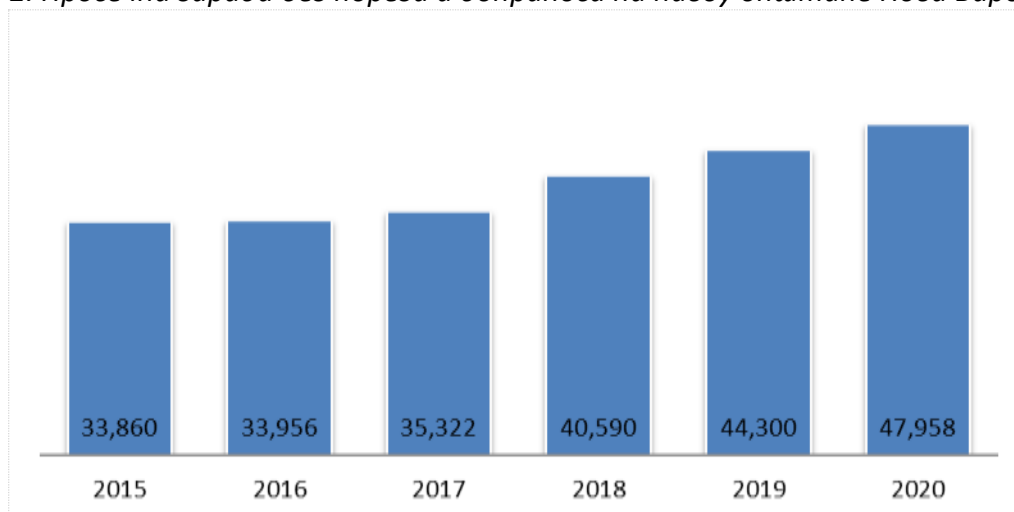
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Број регистрованих запослених	2.652	2.430	2.323	2.631	2.892	3.015	3.074	3.011	2.987

Извор: РЗС; Аналитички сервис ЈЛС, Републички секретаријат за јавне политике (линк [>>](#)).

2.6.1.4. Просечна зарада

Просечна остварена зарада без пореза и доприноса у 2020. износи 47.958 РСД и бележи кумулативни номинални раст од 36% у последње три године. Просечна зарада је на нивоу општина у окружењу и Златиборском округу, али је нижа од просека Републике Србије.

Графикон 2. Просечна зарада без пореза и доприноса на нивоу општине Нова Варош

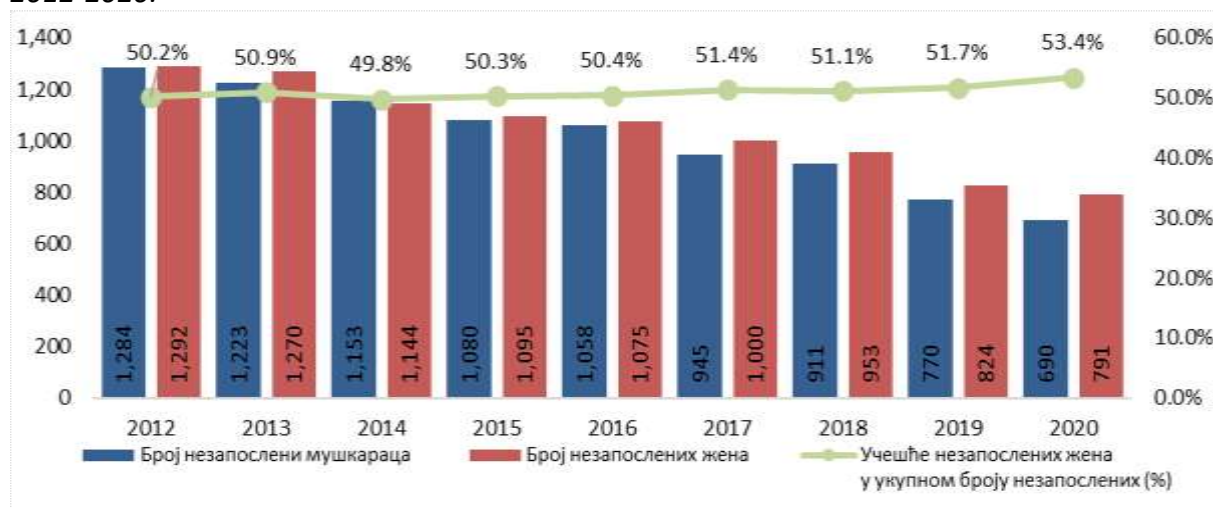

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база (линк [>>](#)).

2.6.1.5. Незапосленост

Број незапослених лица се константно смањивао у последњих пет година. Број незапослених лица на крају 2020. године износио је 1.481. Међу незапосленим лицима доминирају лица са средњим образовањем (56%), што је неповољније од републичког просека (51%). Незапослени без квалификација чине око 33% незапослених. Иако се укупан број незапослених жена смањује, учешће незапослених жена у укупном броју незапослених расте, што упућује да се број незапослених мушкараца брже смањивао него број незапослених жена. У старосној структури највише је учешће лица старости 30-54 године (56% жена и 48% мушкараци).

Графикон 3. Број незапослених према полу на територији општине Нова Варош, за период 2012-2020.

Извор:

Подаци и прорачун на основу података Републичког завода за статистику, ДевИнфо база (линк [>>](#)).

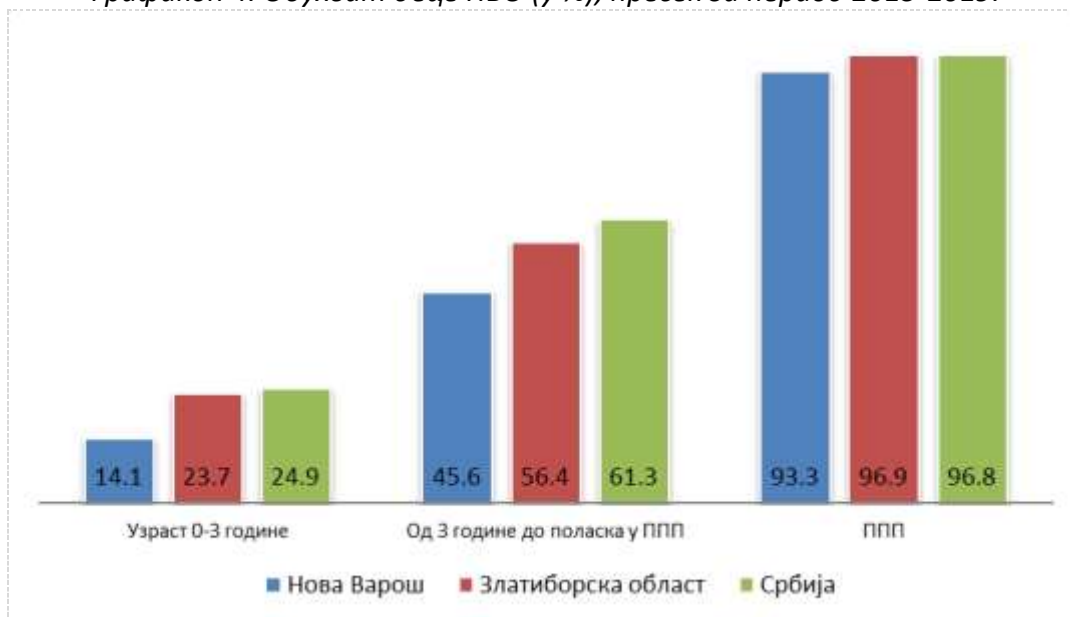
2.7. Друштвени развој

2.7.1. Образовање

Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем (ПВО) је релативно низак у поређењу са републичким просеком и просеком Златиборског округа. У понуди ПВО

доминира класичан целодневни програм, не постоји понуда флексибилних и/или алтернативних програма сем у случају полудневног припремног предшколског програма. Више од 50% родитеља не плаћа пун износ учешћа у трошковима ПВО што је више од просека Републике Србије (40%).

Графикон 4. Обухват деце ПВО (у %), пресек за период 2015-2019.

Извор: Подаци и прорачун на основу података Републичког завода за статистику, ДевИнфо база (линк [>>](#)).

У општини Нова Варош постоји 6 матичних основних школа са 12 подручних (издвојених) одељења. Само једна матична школа се налази у градском насељу док су преосталих 5 школа и сва подручна одељења у ванградским насељима. Од 12 подручних (издвојених) одељења само је једна осморазредна са укупно 10 ученика старијих разреда, док су осталих 11 четвороразредне (ученици са тих простора одлазе у старије разреде у матичну школу). Стопа завршавања основне школе за петогодишњи период износи у просеку скоро 97%, што је нешто више од просека Републике Србије (95,9%).

У Новој Вароши налази се једна средња школа која је настала спајањем Техничке школе и гимназије „Пиво Караматијевић” услед одлуке Владе Републике Србије да направи рационализацију средњих школа због недовољног броја ученика. Око 400 деце похађало је ову средњу школу у 2019. години.

Све већи број ученика након завршене основне школе, опредељује за средњу школу у неком другом граду, тако је у 2020/2021 школској години од 156 ученика који су завршили основну школу, у друге градове отишло 56 ученика.

Последњих година актуелна су занимања по дуалном систему образовања. У 2020/2021 годину у сарадњи са ЕПС-ом уписано је 26 ученика трогодишњег занимања Електричар и Електромонтер мрежа и постројења. Стопа одустајања од школовања у средњем образовању је релативно ниска последњих година и може се рећи да је на нижем ниову од просека Републике Србије, као и од просека Златиборског округа.

2.7.2. Здравствена заштита

Општина Нова Варош је за здравство издвојила 5,3 милиона РСД 2019. године. Удео ових расхода у општинском буџету је износио 0,7%, што је мање од просека издвајања за ове намене у ЈЛС у Републици Србији (1,0%).

Број лекара на 1.000 становника у општини Нова Варош износио је 1,7 у 2020. години. Капацитети здравствене заштите, исказани преко броја лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника, у општини Нова Варош су изнад просека Републике Србије, највише у области здравствене заштите деце

Процент имунизације деце је висок и виши је од просека Србије, посебно када је у питању вакцина против малих богиња.

Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника је 2019. године у општини је двоструко виша него у Републици. Током времена ова стопа варира, али је десетогодишњи просек у општини Нова Варош близу вредности која је забележена у 2019. години (27,9 ‰).

2.7.3. Социјална заштита

Удео расхода за социјалну заштиту у општинском буџету износио је 5,4% и приближно је нивоу просека издвајања за социјалну заштиту ЈЛС у Републици Србији (5-6%).

У Новој Вароши су се обезбеђивале услуге помоћ у кући за старе (просечно месечно за 54 корисника који су сви старији од 65 година) и саветовалиште (за 13 корисника просечно месечно) током 2018. године. Средства су обезбеђена искључиво кроз наменски трансфер, а удео расхода за услуге социјалне заштите у надлежности ЈЛС износио је приближно 0,5% општинског буџета.

Удео расхода за материјалну подршку у надлежности ЈЛС у општини Нова Варош износио је 1,1% у 2018. години. Највећи део укупне материјалне подршке је кроз новчана давања (88,3%) (једнократна новчана помоћ, ЈНП за набавку одеће, обуће, уџбеника, за огрев, за школски прибор и др.) и усмерен је на сиромашне. Готово три четвртине материјалне подршке додељивано је уз проверу материјалног стања.

Пружалац услуге је центар за социјални рад, који у 2018. години није био лиценциран за ову делатност, али са поступком у току.

Недостају услуге за децу са инвалидитетом као што су дневни боравак и лични пратилац детета. У области заштите деце као позитивно посебно треба да се истакне да у општини Нова Варош ни једно дете не користи услуге смештаја још од 2015. године.

2.7.4. Култура

Нова Варош има скроман културни садржај. Дом културе „Јован Томић“ током више од педесет година постојања, седиште је Аматерског позоришта и Културно уметничког друштва. У оквиру овог здања постоји и ради и више секција од којих су најзначајније: Тамбурашки оркестар, школа сликања, школа гитаре, дечији и омладински драмски студио, школа страних језика. Библиотека „Јован Томић“ поседује фонд од више од 46.00 књига. На територији општине Нова Варош налази се Завичајни музеј као одељење Народног музеја Ужице.

Дани културе Нове Вароши је манифестација која укључује најразличитије садржаје (позоришне представе, музичке концерте, изложбе слика, промоције књига и друге културне садржаје) и одржава се сваке године, током фебруара и марта месеца.

Златарфест се одржава крајем јула сваке године и промовише туристичке и привредне потенцијале Нове Вароши и Златара. У оквиру ове манифестације одржава се и Сабор певања „извика“. То је стари начин, двогласног певања, најбоље сачуваног у селима око Нове Вароши, које се налази у националном регистру нематеријалног културног наслеђа Републике Србије.

Општина Нова Варош за област културе издвојила је 2,3% укупног буџета у 2019. години.

2.7.5. Спорт

Спортски савез Нова Варош преко својих програма, подстиче и ствара услове за унапређење рекреације, односно бављење грађана спортом, посебно деце и омладине. У његовом саставу функционише 20 клубова под називом Златар: фудбалски, клуб малог фудбала, атлетски, рукометни, одбојкашки, кошаркашки, стонотениски, кик-боксерски, шаховски, карате клуб, џудо клуб, планинарско-смучарско друштво и други. Сеоска олимпијада се одржава сваке године у августу месецу у једном од 12 сеоских месних заједница нововарошке општине, а учесници се надмећу у 11 спортских дисциплина.

Са учешћем од 4,8% издвајања за спорт и рекреацију у укупним расходима буџета у 2019. години, општина Нова Варош издваја значајнија средства за ову категорију расхода у односу на упоредиве ЈЛС и на просек Републике Србије.

2.7.6. Омладина

Канцеларија за младе основана је 2008. године у циљу креирања и спровођења локалне политике за младе. До сада је преко 2.000 младих користило њихове услуге. Канцеларија је добила награду за рад, као пример добре праксе и једна од најбољих у Србији у 2011. години.

2.8. SWOT анализа

SWOT анализа представља кључну алатку у дијагнози тренутног стања сектора. Преко анализе интерних и екстерних фактора, врши се идентификација главних снага и слабости, препознају се шансе које се пружају на путу до успеха и препреке остварењу унапред дефинисаних циљева.

Још једна суштински важна улога SWOT анализе јесте мапирање проблема који спутавају одрживи развој општине Нова Варош. Анализом проблема идентификују се негативни аспекти постојећег стања и утврђују односи „узрока и последице“ који постоје међу идентификованим проблемима. Анализа проблема је најкритичнија фаза планирања, јер се на основу ње спроводе све анализе и доносе одлуке о приоритетима.

Анализа је усмерена ка идентификовању реалних „уских грла“ којима се придаје важност и који се желе превазићи. Јасна анализа проблема, обезбеђује основу на којој се развија скуп релевантних и усмерених циљева, што се врши на крајње једноставан начин, коришћењем метода инверзије, пошто се из негативне конотације преображај у позитиван одраз.

SWOT анализа је обављена на сесијама у којима су учествовали представници тематских радних група. Анализа је обухватила следеће области:

- Инфраструктурни развој и заштита животне средине
- Економски развој
- Друштвени развој

2.8.1. SWOT анализа - Инфраструктурни развој и заштита животне средине

Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> • Магистрални пут М-21 (од Београда до Јадранског мора) • Задовољавајућа густина путне мреже • Добра повезаност свих насељених места општине са општинским центром • Пруга Београд-Бар (железничка станица Бистрица удаљена 17 км од града) • Енергетски потенцијал (хидро, ветар, солар) • Повољан географски положај (близина граничних 	<ul style="list-style-type: none"> • Значајан део локалне путне мреже није асфалтиран • Незадовољавајући степен примене техничких стандарда приликом израде саобраћајница на локалном нивоу • Непостојање адекватних локалних програма развоја саобраћајне инфраструктуре • Заступљеност проблема имовинско правних односа

<ul style="list-style-type: none"> • прелаза ка Црној Гори и Босни и Херцеговини) • Покривеност свих насељених места са телефонском мрежом • Функционалне јединице Поште Србије у свим месним центрима • Подигнути капацитети електро-енергетске мреже у туристичкој зони и сеоским МЗ • Квалитет ваздуха на територији општине Нова Варош припада првој категорији квалитета ваздуха планина Златар – ваздушна бања • Богатство водним ресурсима • Процент домаћинства прикључених на канализациону мрежу изнад републичког просека (70,3% од укупног броја домаћинства) • Задовољавајући производни капацитети хидроелектране којом управља ПД „Дринско-Лимске хидроелектране“ • 12,5% територије општина Нова Варош под заштитом државе (Специјални резерват природе „Увац“, Предео нарочите, Парк природе „Златибор“, појединачни споменици природе) • Степен шумљености општине (39%) изнад степена шумљености територије РС, а незнатно мање у односу на степен шумљености Златиборског округа (42,2%) • Општина партиципира у регионалном систему за управљање отпадом “Бањица” • Одсуство великих индустријских загађивача • Подручје реке Увац представља део европске еколошке мреже (ЕМЕРАЛД мрежа) • Постојање пројектно техничке документација за изградњу нове водоводне мреже (Божетића и Златара) 	<ul style="list-style-type: none"> • Брдско-планински рељеф, разуђеност села која су удаљена међу собом, неповољни климатски услови са аспекта одржавања јавне инфраструктуре • Недовољно еколошких инспектора (један инспектор покрива територију читавог Златиборског округа) • Високи губици на водоводној мрежи (60%) • Капацитет испоручене воде за пиће је испод републичког просека • Недовољна микробиолошка исправност воде у водоводној мрежи • Приступ домаћинства водоводној мрежи нижи у односу на просек Златиборског округа и просек у Републици Србији (71,3% од укупног броја домаћинства) • Незадовољавајући квалитет електро енергетског система (600 домаћинства који у различитим сезонама остају без снабдевања електричном енергијом) • Подручје општине није снабдевано гасном инфраструктуром • Производни систем за снабдевање топлотном енергијом предимензионисан, лошег искоришћења, ниске ефикасности и лоше регулације, заснован на мазуту као претежном гориву • Ниска ефикасност и високе специфичне емисије загађујућих материја • Непостојање мониторинга буке, квалитета вода и квалитета ваздуха • Испуштање отпадних вода сакупљених кроз канализацију без пречишћавања директно у површинске водотокове • Непостојање система за одвођење атмосферских вода • Неадекватно збрињавање отпада и непостојање система примарне селекције отпада на месту настанка • Локални регистар загађивача није у потпуности успостављен • Недовољни кадровски капацитети локалне самоуправе за системско бављење питањима заштите животне средине • Слаба саобраћајна веза (удаљеност аутопута) утиче на недовољну заступљеност инвеститора
<p style="text-align: center;">Шансе</p>	<p style="text-align: center;">Претње</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Развој додатне путне мреже и одржавање постојеће • Проширење водоводне и канализационе мреже • Изградња трансфер станице Бањица • Изградња преградних баријера на реци Лим • Национална стратегија енергетике предвидела изградњу реверзибилне хидроелектране РХЕ „Бистрица“ на реци Лим, низводно од постојеће ХЕ „Бистрица“ • Програм „Србија 2025“ • Подршка Министарства енергетика и рударства за 	<ul style="list-style-type: none"> • Све израженије климатске промене и негативне последице њиховог деловања: суше, пожари, поплаве, клизишта, град... • Недостатак пројектно-техничке документације за инвестиције у инфраструктурне радове • Наставак пандемије Ковид-19 • Даље увећање процента територије под одређеним степеном заштите, без изналагања начина за економску компензацију локалног становништа • Евентуалне инвестиције у МХЕ на малим речним

<p>унапређење енергетске ефикасности у циљу смањења загађености ваздуха</p> <ul style="list-style-type: none"> • Доступност ЕУ фондова и других структурних фондова • Наставак ЕУ интеграција Републике Србије • Израда регионалног SECAP-а (Sustainable Energy and Climate Action Plan) • Активирање аеродрома Поникве • Оснивање републичког Фонда за енергетску ефикасност • Наставак радова на проширењу магистралног гасовода са Златибора према Пријепољу 	<p>токовима у општини</p> <ul style="list-style-type: none"> • Прекомерна експлоатација дрвета услед неконтролисаног развоја тржишта пелета.
---	---

2.8.2. SWOT анализа –Економски развој

Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> • Прерађивачка индустрија - носилац привредног развоја (производња и прерада дрвета, прехранбена производња, производња текстилних производа и обуће производња пластике и гуме) • Распоживост потенцијала обновљивих извора енергије (хидро потенцијал, дрвна био маса) • Успостављена организациона јединица за ЛЕР и подршку улагањима • Континуирани раст броја предузетника и запослених код њих • Континуирани раст укупног броја запослених • Постојање база података о расположивости локација, расположивости радне снаге • Успостављена системска подршка постојећој привреди од стране ЈЛС • Успостављене Е-услуге за привреду (е-дозволе и е-зуп) • Три пословне, инфраструктурно опремљене зоне • Финансијске мере активне политике запошљавања ЈЛС у сарадњи са НЗС • Богатство природне и културне разноликости у функцији економског развоја • Традиција у одржавању манифестација • Постојање функционалних институција за развој туризма (ТО Златар, РТО Западна Србија) • Тренд раста броја туриста и посетилаца • Раст сточног фонда – подигнути капацитети за производњу меса и млечних производа • Пораст броја регистрованих објеката за производњу сира • Пораст броја газдинстава који имају извозно оријентисану производњу малине • Висок проценат искоришћености (99%) Мера локалне самоуправе за подршку пољопривреди и руралном развоју 	<ul style="list-style-type: none"> • ЈЛС припада IV групи развијености • Број активних привредних друштава мањи од републичког просека и просека Златиборског округа • Број запослених у привредним друштвима је у сталном паду • Недовољна заступљеност међународних техничко-технолошких стандарда у производним секторима • Стопа запослености испод републичке стопе запослености • Нижа стопа запослености жена (број запослених жена износи 40,7% од укупног броја запосленог становништва) • Неповољна структура расположиве радне снаге (старост и недовољна квалификација - 32% од укупног броја незапослених је неквалификована радна снага) • Нефункционалност система дуалног образовања • Нефункционалан Привредни савет • Непотпуно успостављене Е-услуге • Неуспостављен ГИС • Низак ниво запослених у угоститељском сектору • Неповољна смештајна структура (3 категорисана хотела/мотела) • Недовољна искориштеност пољопривредног земљишта (40%) • Пад броја активних пољопривредних газдинстава (у периоду 2012-2021.) • Недовољна заступљеност органске пољопривредне производње • Недостатак производа додате вредности (финални производи, производи заштићеног порекла) • Недовољно коришћење информационијих технологија у прехранбеној индустрији и пољопривреди • Недостатак стручних пољопривредних саветодавних служби на терену
Шансе	Претње

<ul style="list-style-type: none"> • Развој е-услуга у сарадњи са Канцеларијом за ИТ и Swiss PRO програмом (пројекат у току) • Програм ЛЕРА у завршној фази израде • Успостављање правног оквира за формирање слободне зоне • Успостављање правног оквира о иновационој делатности • Успостављање модерних ИТ софтверских решења у туристичкој делатности (Е-туриста) • Већи степен искоришћености потенцијала за развој туризма, пољопривреде • Приватизација нефункционалних привредних ресурса (РХЦ „Златар“) • Сертификација произвођача златарског сира заштићеног географског порекла (15 индивидуалних произвођача, 4 млекаре) • Тренд раста регистрованих пољопривредних газдинстава од стране младих пољопривредника • Савремени стилови живота • Стандардизација производње • ЕУ фондови и други програми 	<ul style="list-style-type: none"> • Навике локалног становништва и даља незаинтересованост незапослених лица за преквалификације, доквалификације • Несистемски приступ промоцији инвестиционих потенцијала на свим нивоима • Временска ограниченост регионалних документата за развој туризма и недостатак нових (мастер план развоја туристичке дестинације Златибор – Златар, стратешки и оперативни маркетинг план туристичке дестинације) • Наставак негативних демографских трендова (миграције, старост становништва) • Изазови у испуњавању стандарда ЕУ • Утицај криза, ванредних ситуација, пандемија (Ковид-19) • Инострана конкуренција • Сива економија
---	---

2.8.3. SWOT анализа – Друштвени развој

Снаге	Слабости
<ul style="list-style-type: none"> • Доступност и ефикасност најраспрострањеније локалне услуге (помоћ у кући за старе) изнад просека • Висок обухват деце и младих (0-19) програмом дечијег додатка • Добри капацитети за администрирање социјалне и породичне заштите • Надпросечна покривеност пензијама • Корисници услуге смештаја дечијег узраста нису регистровани • Капацитети здравствене заштите (број лекара у примарној здравственој заштити на 1000 становника) изнад просека Србије, највише у области здравствене заштите деце • Процент имунизације деце изнад просека Србије • Задовољавајући Капацитети ПВО у односу на исказану тражњу • Постојање капацитета ПВО и у ванградским насељима • Добро развијена мрежа основних школа (мрежа од 6 матичних основних школа са 12 подручних одељења) • Релативно ниска стопа одустајања од школовања у основном образовању • Стопа завршавања основне школе изнад просека Републике • Релативно ниска стопа одустајања од школовања у средњем образовању • Постојање локалних установа културе (Дом културе, Народна библиотека) • Развијени културни садржаји и тематске 	<ul style="list-style-type: none"> • Оптерећеност ЦСР већа него у другим срединама у Србији • Низак обухват становништва НСП-ом • Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији изнад републичког и окружног просека • Континуиран раст броја и удела старих у домовима за старе • Тренд смањења расхода за образовање • Удео расхода за здравство испод просека издвајања за ове намене у односу на упоредиве јединице локалне самоуправе у Србији • Расходи за предшколско образовање далеко испод просека упоредивих општина а посебно у поређењу са просеком Србије • Институционални капацитет у области социјалне заштите за социјално укључивање рањивих група испод просека ЈЛС које су укључене у истраживање (2019.) • Обим интервенције и у области услуга социјалне заштите и у домену материјалне подршке у надлежности ЈЛС испод просека • Одсуство лиценциране услуге помоћи у кући од тране ЦСР • Недостатак услуга за децу са инвалидитетом (дневни боравак и лични пратилац детета) • Неонатална и смртност одојчади знатно изнад републичког просека за Србију без назнака смањења • Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника двоструко виша него у Републици

<p>манифестације</p> <ul style="list-style-type: none"> • Значајна буџетска издвајања за спорт и рекреацију у односу на упоредиве ЈЛС и на просек РС • Успостављена канцеларија за младе 	<ul style="list-style-type: none"> • Инциденца туберкулозе на 100.000 становника значајно већа него у Републици • Релативно низак обухват деце ПВО (иако се с годинама повећава) • Непостојање понуда флексибилних и/или алтернативних програма ПВО (сем у случају полудневног ППП) • Просечан број ученика у основним школама јер изузетно низак, посебно у подручним одељењима • Незадовољавајућа нето стопа обухвата основним образовањем упркос обавезности основног образовања • Скроман културни садржај неприлагођен потребама локалног становништва • Непостојање доброг система такмичења у школском спорту • Неједнаке могућности клубова • Недостатак физкултурних сала, игралишта и терена, • Недовољна стручност и бројност кадрова у култури • Недостатак финансијских средстава за унапређење културних програмских садржаја • Непостојање система за врхунски спорт и подршку талентима • Недовољно спортске опреме и реквизита • Ниски капацитети запослених у јавним установама за апсорпцију доступних међународних извора финансирања • Просечна пензија нижа од просека у Републици • Низак обухват програмом новчане социјалне помоћи
Шансе	Претње
<ul style="list-style-type: none"> • Локализација националних стратешких циљева из области здравства, социјалне заштите, образовања • Тренд наставка израде и спровђења националних стратешких докумената који покривају различите области друштвеног развоја • Већа подршка развоју здравства, социјалних услуга и образовања од стране ресорних министарстава • ЕУ фондови и други програми • Већа искоришћеност помоћи које пружа и финансира национални ниво угроженим лицима са локала • Међуресорно повезивање институција социјалне и здравствене заштите • Успостављање модерних и иновативних решења коришћења школског простора и организовања образовних програма 	<ul style="list-style-type: none"> • Зависност услуга социјалне и здравствене заштите од националног нивоа • Наставак негативних демографских трендова (Одлазак младих, низак наталитет, старење становништва) • Навике и стилови живота локалног становништва настављају да не прате савремене трендове (Слаба заинтересованост грађана за културне садржаје, недовољна физичка активност грађана) • Одлив спортиста и стручног кадра • Наставак пандемије Ковид-19

3. ВИЗИЈА ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ

„Живим у граду из кога не желим да одем“.

Општина здраве и очуване животне средине, јединствене туристичке понуде, чији су традиционални производи високо позиционирани на тржишту, и привреде базиране на одрживом коришћењу природних ресурса.

Нова Варош је општина једнаких могућности за образовање, спорт, културу и друге аспекте друштвеног живота, како у граду, тако и у селу.

Нова Варош ствара услове и пружа шансу младим и образованим људима да развијају заједницу.

4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉЕВИ И МЕРЕ ЗА ПОСТИЗАЊЕ ПРИОРИТЕТНИХ ЦИЉЕВА ОПШТИНЕ НОВА ВАРОШ

4.1. ОДРЖИВИ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

4.1.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 1 Усаглашене и примењене политике одрживог туризма који ствара радна места и промовише природне вредности, локалну културу и производе

Богатство природне и културне разноликости представљају основне снаге за развој туризма у општини Нова Варош. Због изузетних карактеристика, 12,5% територије општина Нова Варош је под заштитом државе, односно планина Златар је Уредбом Владе РС 2006. године проглашена ваздушном бањом, а 2/3 Специјалног резервата природе „Увац“, који представља природно добро од изузетног значаја, тј. природно добро I категорије, налази се на територији општине Нова Варош. Поред Специјалног резервата природе „Увац“ и планине Златар, који представљају значајну компаративну предност у односу на друге општине у Републици и окружењу, ту су и други природни потенцијали, као што су: планине Јавор и Муртеница, Парк природе Златибор и језера - Златарско, Увачко и Радоињско.

За општину Нова Варош је од изузетне важности да се развој туризма усклади са заштитом животне средине, па је у оквиру овог приоритетног циља плаирано спровођење мере **усаглашавања планске документације развоја туризма са заштитом животне средине**. Додатно, планирана је мера **информисање и едукација туриста и посетилаца о значају очувања животне средине, како би се** информисали и едуковали о природној вредности територије коју посећују и о значају њиховог понашања на заштиту животне средине.

Богатство културно-историјског наслеђа и антропогених елемената овог краја не заостаје за природним богатствима, чинећи територију врло специфичном, необичном и атрактивном у погледу туристичке вредности. У погледу атрактивности и туристичке вредности златарског краја, значајно место заузимају етнографска обележја: ношња, обичаји, музика, фолклор, гастрономија, предмети домаће радности, објекти народног неимарства, као и нематеријално културно наслеђе (певање „извика“) и сл. Локална гастрономија представља веома значајан фактор развоја туристичке понуде, и то пре свега специфични локални производи као што су: златарски сир, златарски мед и производи од хељде.

У последњих 10 година туристички садржаји су значајно унапређени, како изградњом стазе за алпско скијање „Бријежђа“, дуге 1.200 m која је осветљена и опремљена системом за вештачко оснаживање, тако и другим садржајима, као што су адреналин парк, zipline системом, стазе за пешачење и брдски бициклизам, видиковци и отворени и затворени спортски терени.

У складу са *Стратегијом развоја туризма Републике Србије 2016-2025*, Нова Варош припада регији Западне Србије, која је са општинама: Чајетина, Ужице, Бајина Башта, Ивањица, Ариље, Пожега, Косјерић, Пријепоље, Прибој и Сјеница, дефинисана као једна од 18 приоритетних туристичких дестинација. Основни видови туризма који имају потенцијал да се развију на подручју ове дестинације јесу: екотуризам; етнотуризам; здравствени, *spa&wellness*; специјални интереси; манифестације; рурални туризам; културно тематске руте; планински туризам.

Укупан број туриста на Златару у 2020. години, према званичним подацима Републичког завода за статистику², износио је 11.196 туриста, док је број ноћења 36.016, од чега 75% промета су домаћи туристи и 25% страни. Према последње објављеним подацима за саму општину Нова Варош³, у 2019. години општину Нова Варош је посетило 18.598 туриста, од чега 1.916 страних гостију, који су укупно остварили 58.469 ноћења. Просечан број ноћења домаћих туриста износио је 3,3 дана, док страних гостију 1,8 дана. У односу на општине у окружењу туристичка посећеност општине Нова Варош је значајно мања – у односу на Бајину Башту скоро 2,5 пута; 3 пута мање у односу на Ужице и 12 пута мање од Чајетине.

Имајући ове податке у виду, као и природне и морфолошке карактеристике, евидентно је да туризам у Новој Вароши може да се развија и као део укупне понуде регије Западна Србија. У оквиру овог приоритетног циља планирана је мера **развоја ланца вредности у туризму**, којом би се подржали сви актери ланца вредности ове туристичке дестинације. Додатно, општина Нова Варош и у наредном периоду планира да ради на **едукација и промоцији пружалаца услуга у сектору туризма**.

Локална установа која се бави развојем и промоцијом туризма јесте Туристичка организација "Златар", основана је 2001. године. ТО Златар један је од 12 оснивача Регионалне туристичке организације „Западна Србија“. Општина Нова Варош је узела у закуп Хотел „Панорама“ априла 2013. године, од „Рекреатурс“ а.д. Београд, на период од 10 година. Објект располаже са 180 лежајева, затвореним базеном, конференцијском салом и др. садржајима. Хотелом управља ТО Златар до априла 2023. године, када по уговору истиче закуп. Како би се прилагодили новим околностима који ће настати након истека уговора о закупу, у оквиру овог приоритетног циља предвиђена је мера **реорганизације ТО Златар**. Издвајања из буџета за Програм 4 – Развој туризма износе око 15% општинског буџета, у оквиру ког се финансирају: функционисање туристичке организације, туристичка промоција и разни пројекти развоја туристичких садржаја.

Општина Нова Варош има усвојен *Програм развоја туризма*, који изискује ревизију у наредном периоду.

Постојећим Програмом развоја туризма за општину Нова Варош препознати су капацитети који недостају општини Нова Варош, а за које постоји потенцијал, било да је то тражња, заинтересованост потенцијалних инвеститора или је то посебност локације. Међу приоритетним пројектима идентификовани су пројекти који се односе на:

- Туристичку супраструктуру: етно села, одмаралишта за децу, кампови, рехабилитациони центри и сл.
- Туристичку инфраструктуру: ловачке куће, визиторски центри, купалишта, клизалишта, ски стазе, жичаре или привезиште за пловила, бањски центар и др.

У оквиру овог приоритетног циља предвиђена је мера која се односи на **даљи развој приоритетних туристичких производа дестинације Златар и стварање услова за изградњу недостајућих капацитета у туризму**, у оквиру које ће се радити на привлачењу инвеститора заинтересованих за улагање у недостајуће туристичку супраструктуру.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 8:** Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све

² Извор: Информација о туристичком промету у Србији јануар – децембар 2020, <https://mtt.gov.rs/>

³ Општине у Србији 2020, <https://www.stat.gov.rs/>

- **Потциљ 8.9:** До 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе

Показатељи учинка (индикатори)

У следећој табели су дати показатељи учинка (индикатори) који се односе на Приоритетни циљ 1, за које су утврђене како базне, тако и циљне вредности.

Табела 5. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 1 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број туриста на годишњем нивоу	број	2019 ⁴ .	18.598	2029.	50.000	„Општине у Србији“, Реп. завод за статист.
Број ноћења на годишњем нивоу	број	2019.	58.469	2029.	200.000	„Општине у Србији“, Реп. завод за статист.
Наплаћена боравишна такса на годишњем нивоу	000 РСД	2021.	615	2029.	20.000	Буџет Општине Нова Варош
Број пружалаца услуга смештаја	број	2021.	190	2029.	300	Е-турист Министарство трговине, туризма и телекомуникација
Број запослених у туризму и угоститељству	број	2019.	164	2029.	500	„Општине у Србији“, Реп. завод за статист.

4.1.1.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 1

Мера 1.1: Усаглашавање планске документације развоја туризма са заштитом животне средине

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је опредељење Општине Нова Варош да развој туризма на територији општине мора бити усклађен са принципима одрживог развоја.

У оквиру ове мере радиће се планови детаљне регулације (и остала планска документа у складу са Законом о планском систему и потребама Општине) на више локација на подручју СРП „Увац“, као и на осталим просторима који су под заштитом.

Тип мере⁵: регулаторна

Процена потребних финансијских средстава: 15-20 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и ектерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за просторно плаирање, стамбене послове, урбанизам и грађевинарство)

Други учесници у спровођењу: СРП Увац, МЗЖС

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

⁴ С обзиром да је 2020. године дошло до пада светског туризма због пандемије ковида-19, као базна година узета је 2019.

⁵ У складу са Законом о планском систему („Сл. гласник РС“ бр. 30/2018), мере јавних политика могу бити: 1) **регулаторне**, којима се успостављају стандарди и правила којима се уређују односи у друштву; 2) **подстицајне**, у које спадају: фискалне мере (субвенције, порези и друго) и друге финансијске и нефинансијске мере; 3) **информативно едукативне** (информационе и образовне кампање и друго); 4) **институционално-управљачко-организационе** (формирање нових и укидање постојећих институција, промена организационе структуре одређених субјеката, промена броја и компетенција запослених и др.), и 5) **обезбеђење добара и пружање услуга** од стране учесника у планском систему, укључујући и **јавне инвестиције** (капитални и инфраструктурни пројекти, инвестиције и др.)

Мера 1.2: Даљи развој приоритетних туристичких производа дестинације Златар и стварање услова за изградњу недостајућих капацитета у туризму

Опис:

У оквиру ове мере општина Нова Варош радиће на привлачењу инвеститора заинтересованих за улагање у недостајуће туристичку супраструктуру.

Ова мера обухвата следеће активности: комунално опремање локација, припрема планске документације, постављање нових садржаја (видиковци, марине, купалишта и сл.), унапређење институционалних капацитета за привлачење инвестиција и др.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 5 мил. ЕУР

Могући извори финансирања: доминантно екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: КУЈУ, МТТТ, Министарство привреде

Период спровођења: дугорочно (преко 5 година)

Мера 1.3: Развој ланца вредности у туризму

Опис:

Ово је подстицајна мера, која подразумева подршку привредним субјектима, сеоским туристичким домаћинствима и другим актерима у туризму и угоститељству да унапреде капацитете за пружање услуга, да развију или унапреде информационалне и комуникационе системе у складу са потребама савременог туристе.

Подршком би били обухваћени и други привредни субјекти који су део ланца вредности туристичке дестинације (саобраћајна предузећа, такси, изнајмљивачи бицикала и аутомобила, продавци опреме (спортске, риболовачке, ловачке или сл.), занатлије, произвођачи и продавци сувенира и локалних производа, продавнице у локалној средини и др., да унапреде своје производе и услуге.

Ова мера је приоритизирана као кључна, зато што је идентификована потреба повезивања привредних субјеката и осталих актера у сектору туризма и угоститељства (потреба за креирањем кластера).

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 50 мил. дин.

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: РРА Златибор, ПКС-РПК Ужице

Период спровођења: средњорочни (3-5 година)

Мера 1.4: Реорганизација ТО Златар

Опис:

Ова мера је приоритизирана као кључна, зато што је ТО Златар локална установа која се бави развојем и промоцијом туризма у општини Нова Варош, а истовремено управља и хотелом „Панорама“, који је Општина Нова Варош узела у закуп до 2023. године.

У оквиру ове мере спровешће се реорганизација установе.

Тип мере: институционално-управљачко-организациона

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ТО Златар, ТО Регија Западна Србије

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

Мера 1.5: Едукација и промоција пружалаца услуга у сектору туризма

Опис:

Ова мера припада групи тзв. информативно-едукативних мера и подразумева едукацију актера који су укључени у туристичку понуду, као и саму промоцију туристичке понуде општине Нова Варош.

Едукација је усмерена на запослене у јавном сектору и у секторима туризма и угоститељства, власнике и

чланове сеоских туристичких домаћинстава, туристичке аниматоре, водиче и представнике на туристичкој дестинацији.

Промоција туристичке понуде обухватиће штампане публикације, аудио и видео промотивни материјал, on line средства промоције - интернет презентације, друштвене мреже и пратеће дигиталне активности, израду сувенира, итд.

Ова мера је приоритизована као кључна зато што је неопходно подизање капацитета, техничких и људских ресурса пружалаца услуга у сектору туризма.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: 20 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): ТО Златар

Други учесници у спровођењу: ТО Регије Западна Србија, локалне туристичке агенције

Период спровођења: Континуирана активност

Мера 1.6: Информисање и едукација туриста и посетилаца о значају очувања животне средине

Опис:

Ова мера се односи на информисање и едукацију свих посетилаца о природној вредности територије коју посећују и о значају њиховог понашања на заштиту животне средине.

У оквиру ове мере спровешће се различите информативно-едукативне кампање.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: 10-15 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и ектерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): СРП Увац

Други учесници у спровођењу: ТО Златар, ТО Регије Западне Србије

Период спровођења: континуирана активност

4.1.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 2: Подстицајно окружење за отварање нових радних места и развој микро, малих и средњих предузећа и предузетништва

Најзначајнији сектори за развој привреде општине Нова Варош су туризам, енергетика и прерађивачка индустрија. Енергетика је значајни привредни сектор у општини која представља велики потенцијал за производњу електричне енергије на бази водних ресурса и за производњу енергије из обновљивих извора. Окосницу електро-енергетског потенцијала представља привредно друштво Дринско-Лимске ХЕ ДОО. Мини хидроелектране и РХЕ „Бистрица 2“ су најзначајнији пројекти у области хидро-енергетике, док је дрвна биомаса тренутно најдоступнији ресурс из осталих обновљивих извора.

Поред сектора енергетике, прерађивачка индустрија је носилац развоја општине Нова Варош. У оквиру овог сектора најразвијенији су: производња пластике и гуме, прерада дрвета и производа од дрвета, производња прехранбених производа, производња текстилних производа и обуће. Према подацима добијеним из општине Нова Варош, прерада пластике чини 40,94% укупно остварених прихода прерађивачке индустрије. Прерада дрвета, која представља дугогодишњу традицију овог краја, заступљена је са 25,34% укупно остварених прихода, док остале делатности чине 33,72%. Развој сектора малих и средњих предузећа и предузетника углавном се своди на отварање објеката намењених услужним делатностима, за трговину, угоститељских објеката и занатских радњи.

Стопа запослености у општини Нова Варош износи 41%, и испод је стопе запослености у Србији (48%), а значајно испод циљане вредности у Стратегији Европа 2020 која износи мин 75%. Укупан број запослених на територији општине Нова Варош износи 3.681 лица према

подацима АПР-а⁶, односно , 2.987 према подацима РЗС⁷. Од тога 69% су запослени су у правним лицима (привредна друштва, установе, задруге и друге организације), 575 лица која су предузетници или лица која су запослена код њих, односно 28% и запослени код њих и 3% регистровани индивидуални пољопривредници. Иако укупна запосленост бележи раст у последње 3 године, код привредних друштава она опада, док запосленост код предузетника расте.

У 2019. години, према подацима Републичког завода за статистику, највише запослених је у прерађивачкој индустрији (780 лица или 38,6%), а затим следи трговина на мало и велико (348 лица или 17,2%).

У претходном планском периоду (2010-2020. године) Општина Нова Варош је интензивно радила на решавању проблема бивших предузећа која не раде. Куповином пословног простора „Инове“ и „Обуће Златар“ је уз одређене инфраструктурне радове прилагођен простор за привлачење нових инвестиција. У периоду 2010-2020. године дошло је до повећања површине пословног простора за око 20.000m². Све просторије које су стављене у функцију су дате у закуп привредницима и предузетницима сходно делатности којом се баве.

Један од закључака *ex post* анализа претходног планског документа (*Стратегије одрживог развоја општине Нова Варош 2010-2020. године*) је да је и у наредном периоду потребно наставити са улагањим у инфраструктурно опремање зона. Због тога је у овире овог приоритетног циља предвиђена мера која се односи на **инфраструктурно опремање пословних зона**.

У оквиру овог приоритетног циља Општина Нова Варош ће наставити са спровођењем мера које доприносе отварању радних места и повећању запошљавања. Једна од мера која треба томе да допринесе је **подстицање конкурентности привредних субјеката**. Додатно, Општина ће у оквиру овог приоритетног циља пружати подршку привредним субјектима у апсорпцији доступних финансијских средстава кроз едукацију и информисање.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 8:** Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све
- **Потциљ 8.5:** До 2030. године постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности
- **Циљ 12.** Обезбедити одрживе обрасце потрошње и производње
- **Потциљ 12.2:** До 2030. године постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 6. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 2 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број отворених радних места уз подршку ЈЛС	Број (кумулативно)	2020.	-	2029.	159 ⁸	Извештај о реализацији ЛАПЗ

⁶Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>

⁷Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2020, Републички завод за статистику РЗС

⁸ Циљна вредност је кумулативна вредност за период 2022-2029.

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Стопа запослености у општини Нова Варош	%	2019.	41	2029.	48	Статистички годишњак

4.1.2.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 2

Мера 2.1: Инфраструктурно опремање пословних зона

Опис:

У оквиру ове мере радиће се на инфраструктурном опремању локација (пословне зоне и др. простора), обезбеђивању потребне планске и техничке документације и сл. у циљу привлачења инвестиција и отварања нових радних места.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 5 мил. ЕУР

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: РРА Златибор, ПКС-РПК Ужице, привредни субјекти

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 2.2: Подстицање конкурентности привредних субјеката

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што директно утиче на јачање конкурентности производа/услуга привредних субјеката и стварања боље позиционираниости на тржишту, а што треба да допринесе отварању нових радних места.

У оквиру ове мере спровешће се програм подстицајних мера суфинансирањем следећих активности привредних субјеката:

- организовање или индивидуални наступ на сајму или посета сајму;
- уређење пословања у складу са захтевима међународних стандарда пословања (имплементација стандарда, сертификација, ресертификација) и обележавање производа „СЕ“ знаком;
- набавка нове опреме и/или машине, делова за машину или специјализованих алата;
- електронска презентација предузећа;
- тестирање нових производа;
- побољшање постојећих и развој нових производа/услуга
- добијање бескаматних кредита (субвенционисање камата на предузетничке кредите)
- израда планске документације

Мере ће ближе бити дефинисане *Програмом за локални економски развој*.

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 100 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за привреду и ЛЕР)

Други учесници у спровођењу: Регионална развојна агенција „Златибор“, Министарство привреде

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

Мера 2.3: Подршка привредним субјектима у апсорпцији доступних финансијских средстава кроз едукацију и информисање

Опис:

У оквиру ове мере континуирано ће се спроводити информисање привредних субјеката о доступним изворима финансијске подршке, и у складу са њиховим потребама организовати едукација за припрему апликација за доступне подстицајне програме финансиране како од стране министарства и јавних фондова и агенција, тако и из фондова ЕУ и од стране других међународних организација.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): Одељење за привреду и локални економски развој

Други учесници у спровођењу: Регионална развојна агенција „Златибор“, ПКС-РПК Ужице

Период спровођења: континуирано

4.1.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 3: Повећани приходи пољопривредних произвођача и прерађивача традиционалних прехранбених и производа златарског краја

На територији општине Нова Варош регистровано је 1.909 пољопривредних газдинстава која обрађују 13.693 ha од чега је активних 1.760 пољопривредних газдинстава која обрађују 13.073 ha⁹. Сеоско становништво чини 47,1% укупног становништва општине Нова Варош.

Пољопривредна газдинства су веома уситњена, недовољно опремљена, производња је организована на традиционалан начин и нема концентрисане и организоване прераде примарних пољопривредних производа. Пољопривредни потенцијали су ограничени надморском висином и утицајем сезонских климатских услова, односно кратким вегетационим периодом. Међутим, и поред тога, постоје услови за развој и тржишно привређивање у одређеним областима пољопривредне производње. Највећи потенцијал за бржи развој постоји у сектору сточарске производње. Ту се пре свега мисли на млечно говедарство, узгој оваца и коза, те прерада млека и млечних производа, узгој квалитетне рибе и пчеларства. У општини Нова Варош постоје одређени локалитети за квалитетну производњу јагодичастог воћа (малина, купина, рибизла, јагода, боровница), а у нижим подручјима може се гајити шљива, јабука, крушка и друго воће. На подручју Нове Вароши је развијен откуп и прерада шумских плодова и лековитог биља.

У претходном десетогодишњем периоду из буџета Општине Нова Варош, кроз програме подршке пољопривреди и руралном развоју укупно је издвојено 68.550.000,00 динара. Просечна структура реализованих инвестиција, у оквиру ових програма је: регреси за вештачко осемењавање (22%), кредитна подршка (4%), инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава (64%), подршка за унапређење прераде пољопривредних производа (10%). Субвенције за пољопривреду из општинског буџета годишње користи око 20% домаћинстава, од укупног броја регистрованих пољопривредних газдинстава на територији општине.

У Извештају ex post анализе Стратегије одрживог развоја општине Нова Варош 2010-2020. године је истакнуто да је захваљујући примењеним мерама унапређено стање сточног фонда, како по питању укупног броја грла (на почетку посматраног периода, укупан број музних крава је био око 5.500, а на крају периода 9.010), тако и по унапређеном расном саставу (на почетку посматраног периода, укупан број уматичених грла је био 300-400, а на крају периода преко 4.500). Слична је ситуација и са овчарством, где је знатно повећан сточни фонд. На почетку посматраног периода практично није било уматичених оваца, а сада је тај број око 1.500 грла.

У том периоду су пољопривредна газдинства уз подршку локалне самоуправе, било кроз мере подршке у физичку имовину пољопривредних газдинстава, било пружањем подршке за аплицирање за средства из националног буџета за пољопривреду, набавила значајну механизацију и опрему. У Извештају ex post анализе је истакнуто да треба наставити са спровођењем наведених активности и у наредном периоду, јер постоји још увек велики

⁹ Извор: Регистар пољопривредних газдинстава на дан 28.04.2021

простор за побољшање, с обзиром да је просечна старост механизације и опреме још увек велика (преко 10 година), а када су у питању трактори просечна старост је преко 30 година.

Општина је спроводила меру подршке за унапређење нивоа прераде пољопривредних производа путем субвенционисања набавке опреме за унапређење економске активности у циљу подизања конкурентности кроз прераду примарних производа. У *Извештају ex post анализе* је истакнуто да је интересовање пољопривредника за ову меру велико, и да меру треба спроводити и у наредном периоду, те је мера **подстицања производње и пласмана традиционалних прехрамбених и премиум производа златарског краја** утврђена у оквиру овог приоритетног циља.

Један од кључних резултата у претходном периоду је заштита географске ознаке златарског сира. Процес заштите је започет 2010. године, а окончан је 2013. године заштитом географског порекла у Заводу за заштиту интелектуалне својине. 2020. године настављен је пројекат сертификације произвођача златарског сира у сарадњи са донатором. Општина је обезбедила суфинансирање од 450.000,00 динара. 20 пољопривредних газдинстава је у процесу сертификације, док се прерађивачки капацитети припремају за процес сертификације.

У *Извештају ex post анализе* је наведено да у наредном периоду треба ставити акценат на постизање конкретних бенефита за произвођаче златарског сира, кроз започети процес регистрације овлашћених корисника и процеса њихове сертификације. Такође, потребна је процена потребе за заштитом гео-порекла за још неке пољопривредне производе. Свакако, највећи али потпуно неискоришћен ресурс јесте сертифицивање органске производње, како биљне, тако и сточарске.

Општина Нова Варош ће своје ресурсе усмерити на укључивање што већег броја пољопривредних произвођача општине Нове Вароши у производњу тзв. „премиум“ производа, као што је златарски сир, производи од хељде и спелте, воће/прерађевине са Златара, мед и други пчеларски производи и сл. Једна од мера у оквиру овог приоритетног циља која томе треба да допринесе је **изградња и отварање дегустационо-дистрибутивних центара**. Додатно, Општина Нова Варош ће пружати **подршку пољопривредним газдинствима и привредним субјектима у сектору пољопривреде и прехрамбене индустрије у апсорпцији доступних финансијских средстава**, а поред тога ће радити на **унапређењу и развоју руралне инфраструктуре**.

Велику улогу у овом процесу треба да имају пољопривредна удружења и задруге. Међутим, још увек постоје изазови које треба превазићи, попут чињенице да задругарство није довољно развијено, и поред постојања потреба.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 2:** Окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду
- **Потциљ 2.3:** До 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде;
- **Потциљ 2.4:** До 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским

променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла;

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 7. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 3 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број привредних субјеката који се баве прерадом пољ. производа	Број	2020.	2029.	АПР
Износ улагања у прерађ. капацитете пољ. газ. и привр. субјеката подржаних од стране ЈЛС (кумулативно)	000 ЕУР	2020.	-	2029. ¹⁰	Извештај Одељења за привреду и ЛЕР (о реализацији аграрног фонда)

4.1.3.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 3

Мера 3.1: Унапређење и развој руралне инфраструктуре

Опис:

Усмерена је на побољшање услова живота и рада у руралним подручјима. Обухвата: инвестиције у израду, унапређење или проширење свих типова инфраструктуре; инвестиције у успостављање, унапређење или проширење основних услуга локалном становништву (продавнице, амбуланте, фризер, кројач и сл.); као и инвестиције у пратеће јавне инфраструктуре за рекреацију, спорт, културу, туризам.

Тип мере: пружање услуга и обезбеђење добара

Процена потребних финансијских средстава: 5 мил. ЕУР

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Сеоске месне заједнице

Период спровођења: дугорочно (дуже од 5 година)

Мера 3.2: Подстицање производње и пласмана традиционалних прехранбених и премиум производа златарског краја

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што ће њена примена допринети унапређењу конкурентности пољопривредних производа са териоторије општине Нова Варош.

У оквиру ове мере додељиваће се субвенције, односно бесповратна средства пољопривредним газдинствима, пољопривредним удружењима, задругама и другим привредним субјектима за следеће намене:

- инвестиције у физичку имовину у циљу модернизације производње, односно прераде, увођење нових технологија и иновација, повећања квалитета производа, хигијене и безбедности хране;
- увођење и сертификација система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла
- унапређење маркетинга (истраживање тржишта, наступи на сајмовима, побољшање амбалаже...)

Циљ ове мере је успостављање производње и пласмана традиционалних прехранбених производа веће додате вредности, а нарочито тзв. „премиум“ производа.

Мера ће бити ближе дефинисана Програмом подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, Програмом локалног економског развоја и Правилником о суфинансирању пројекта удружења.

Тип мере: подстицајна

¹⁰ Податак се односи на кумулативни износ улагања у периоду 2022-2029. године

Процена потребних финансијских средстава: 100 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за привреду и ЛЕР)

Други учесници у спровођењу: РРА Златибор, ПКС-РПК Ужице, МПШив, Задружни савез

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

Мера 3.3: Изградња и отварање дегустационо-дистрибутивних центара

Опис:

Ова мера је усмерена на маркетинг и тржишну презентацију локаних традиционалних производа у оквиру новог канала продаје – „дегустационо-дистрибутивног центра“.

Локације ових центара ће бити прилагођене туристичкој понуди, односно отвараће се на туристички атрактивним локацијама.

У оквиру ове мере спровешће се израда планске и ПТД, изградња објеката ДДЦ, а у складу са стандардима везаним за производњу традиционалних производа.

Тип мере: пружање услуга и обезбеђење добара

Процена потребних финансијских средстава: 150-200 мил. дин.

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Пољопривредна удружења, задруге, ТО Златар, РРА Златибор

Период спровођења: дугорочно (дуже од 5 година)

Мера 3.4: Подршка пољопривредним газдинствима и привредним субјектима у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије у апсорпцији доступних финансијских средстава

Опис:

У оквиру ове мере континуирано ће се спроводити информисање пољопривредних газдинстава, пољопривредних удружења и привредних субјеката у сектору пољопривреде и прехранбене индустрије о доступним изворима финансијске подршке, и у складу са њиховим потребама организовати едукација за припрему апликација за доступне подстицајне програме финансиране како од стране министарства и јавних фондова и агенција, тако и из фондова ЕУ и од стране других међународних организација.

У циљу повећања нивоа знања и вештина пољопривредних произвођача и прерађивача спроводиће се и друге информативне активности као што су: организација/учешће/посете сајмовима, изложбама, манифестацијама, организовање студијских путовања и др.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): Одељење за привреду и локални економски развој

Други учесници у спровођењу: Регионална развојна агенција „Златибор“, ПКС-РПК Ужице, МПШив, Министарство за бригу о селу

Период спровођења: континуирано

4.1.4. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца ОДРЖИВИ ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Мера: Успостављање система инспекцијског надзора на локалном нивоу

Образложење: У оквиру ове мере треба да се развију механизми за управљање развојем туризма и уведе систем инспекцијског надзора на локалном нивоу који ће вршити послове инспекцијског надзора над применом Закона о угоститељству.

Мера: Подршка развоју задругарства

Образложење: Велику улогу у производњи и преради пољопривредних производа треба да имају пољопривредна удружења и задруге. Међутим, још увек постоје изазови које треба превазићи, попут чињенице да задругарство није довољно развијено, и поред постојања потреба. Са друге стране пољопривредна удружења иако су релативно бројна, не располажу довољним кадровским потенцијалима за самостално

функционисање без додатне помоћи. Унапређењем задругарства, ублажио би се један од кључних проблема пољоприврених газдинстава - несигуран и неорганизован откуп пољопривредних производа. Овом мером би се радило на подстицању удруживања и кооперантске сарадње између пољопривредних произвођача и прерађивача

4.2. ПОДСТИЦАЈНО ОКРУЖЕЊЕ ЗА МЛАДЕ И ПОРОДИЦЕ СА ДЕЦОМ

4.2.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 4: Средње стручно образовање усклађено са потребама привреде и младих

Средње образовање је у надлежности Републике Србије. Надлежности ЈЛС се огледају у финансирању: капиталног и текућег одржавања, материјалних трошкова рада (обезбеђење средстава за материјалне трошкове наставе, трошкове режије и сл.); превоза деце и њихових пратилаца; превоза, смештаја и исхране деце и ученика са сметњама у развоју; превоза ученика на републичка и међународна такмичења; заштите и безбедности деце и ученика; стручног усавршавања запослених, јубиларних награда, превоза запослених.

У Новој Вароши налази се једна средња школа која је настала спајањем Техничке школе и Гимназије “Пиво Караматијевић” услед одлуке Владе Србије да направи рационализацију средњих школа због недовољног броја ученика. У 2019. око 400 деце похађало је ову средњу школу. Велика су постигнућа ученика и професора на државним и међународним такмичењима из скоро свих области (српски језик и књижевност, страни језици, физика, математика и др.). Ученици су изврсни спортисти. Доносе медаље из скоро свих области спорта. Последњих година статистика говори да се све већи број ученика након завршене основне школе, опредељује за средњу школу у неком другом граду. Конкретан пример је школска година (2020/2021.), када је општина Нова Варош имала највећи број свршених основаца – 156, а у друге градове је отишло 56 ученика или 35,9%.

Образовни профили који се годинама у назад уписују (који су у понуди Средње школе Нова Варош) су:

- Природно-математички смер - Гимназија
- Друштвено-језички смер - Гимназија
- Машински техничар моторних возила - Машинство и обрада метала
- Електротехничар рачунара – Електротехника.

Профили кувар и економски техничар били су у понуди пре 3-4 године.

У последњих неколико година у Републици Србији, актуелна су занимања, односно школовање по дуалном систему образовања. Школске 2020/2021. године, у сарадњи са ЕПС-ом у Средњу школу уписано је 26 ученика трогодишњег занимања „Електричар“ и „Електромонтер мрежа и постројења“.

Дуално образовање представља потенцијал за атрактивност средњих школа. Основни предуслови за успостављање одрживог дуалног образовања огледају се у континуираној сарадњи локалне самоуправе, привреде и образовне институције. У претходном периоду таква сарадња је изостала. Због тога је опредељеност Општине Нова Варош да у наредном периоду ради на **подстицању сарадње између Средње школе и привредних субјеката**, што је једна од мера у оквиру овог приоритетног циља. Средња школа располаже са два објекта: зграда гимназије и зграда техничке школе. Зграда гимназије захтева **хитну интервенцију на капиталном одржавању** услед дотрајалих електроинсталација, лоше енергетске ефикасности и неусловних просторија, што је друга мера обухваћена овим приоритетним циљем.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 4.** Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све
- **Потциљ 4.1:** До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења;

- **Потциљ 4.3:** До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце;

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 8. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 4 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Укупан број ученика који су уписали Средњу школу Нова Варош у школској години	број	2020/ 2021.	397	2029/ 2030.	400	Извештај Средње школе Нова Варош
Процент свршених ученика основних школа из Нове Вароши који су уписали Средњу школу Нова Варош у школској години	%	2020/ 2021.	64,1	2029/ 2030.	90	Извештај Средње школе Нова Варош

4.2.1.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 4

Мера 4.1: Унапређење техничких услова у Средњој школи

Опис:

У оквиру ове мере спровешће се израда пројектно-техничке документације и извођење радова на адаптацији, реконструкцији и опремању објекта гимназије.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 250 мил. дин.

Могући извори финансирања: доминантно екстерно и делом интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локлана самоуправа

Други учесници у спровођењу: Средња школа Нова Варош, КУЈУ

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

Мера 4.2: Промоција Средње школе као атрактивне и иновативне образовне институције

Опис:

У оквиру ове мере развијаће се атрактивни и иновативни садржаји и програми које нуди Средња школа Нова Варош у складу са потребама младих, њихових родитеља и трендова у образовању.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): Средња школа Нова Варош

Други учесници у спровођењу: Локлана самоуправа, Школска управа Ужице

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

Мера 4.3: Развој дуалног образовања у Средњој школи

Опис:

За успостављање дуалног образовања неопходна континуирана сарадња образовне институције са привредним субјектима.

У оквиру ове мере спровешће се мапирање и таргетирање привредних сектора, односно привредних субјеката код којих постоји потреба за ангажовањем младих и стручних кадрова. Таргетираним привредним субјектима ће бити представљен систем дуалног образовања. Успоставиће се континуирана сарадња између сва три сектора – локалне самоуправе, средње школе и привредника.

У оквиру ове мере успоставиће се стална комуникација са ученицима и њиховим родитељима организовањем

јавних трибина, округлих столова и сличних догађаја.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Средња школа, привредни субјекти, родитељи и ученици

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

4.2.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 5: Повећана запошљивост, запошљавање и samozapošljavanje младих

Стопа запослености у општини Нова Варош износи 41%, и испод је стопе запослености у Србији (48%), а значајно испод циљане вредности у Стратегији Европа 2020 која износи мин 75%. У 2020. години, према подацима Републичког завода за статистику, прерађивачка индустрија упошљавала највећи број радника, око 28,5% или 576 лица, а затим трговинска предузећа око 18% или 368 лица.

Према подацима Националне службе за запошљавање - Филијале Пријеполје укупан број незапослених лица на територији општине Нова Варош у 2020. године је 1.469 лица (785 жена), што представља смањење незапослености за 6,25% у односу на новембар 2019. године. У периоду из новембра 2018. године на евиденцији НСЗ налазило се 1.567 лица (од тога жена 832). Број незапослених на 1000 становника износи 102 лица, док од укупног броја незапослених, 51% су жене.

.....

Овај приоритетни циљ ближе је дефинисан локалним акционим плановима запошљавања, који се раде на годишњем нивоу, до усаглашавања Националног акционог плана запошљавања са Законом о планском систему.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 8:** Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све
- **Потциљ 8.5:** До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности;
- **Потциљ 8.6:** До 2020. битно смањити удео младих који нису запослени нити у процесу образовања или обуке;
- **Потциљ 8.6:** До 2020. развити и операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих и применити „Глобални пакт за запошљавање“ Међународне организације рада;

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 9. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 5 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број младих (19-30 година) укључених у програме ЈЛС за подизање компетенција	број	2020.	-	2029.	50 ¹¹	Извештај о реализацији ЛАПЗ

¹¹ Ова вредност се односи на кумулативан број у периоду 2022-2029. године

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
(кумулятивно)						
Број младих (19-30 година) који су се запослили/самозапослили уз подршку ЈЛС (кумулятивно)	Број	2020.	-	2029.	100 ¹²	Извештај о реализацији мера ЛЕР
Удео младих (19-30 година) међу незапосленим лицима на евиденцији НСЗ	%	2020.	12,8%	2029.	10%	Евиденција НСЗ

4.2.2.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 5

Мера 5.1: Подршка програмима стручног оспособљавања младих

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што обухвата мере активне политике запошљавања које доприносе повећању запошљивости младих.

У оквиру ове мере, у сарадњи са Националном службом за запошљавање, спровешће се Програм стручне праксе (програм приправника за младе са високим образовањем и програм приправника за младе са средњим образовањем).

Детаљан опис мера активне политике запошљавања дат је у Локалном акционом плану запошљавања.

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 15-20 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно (НСЗ)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Савет за запошљавање)

Други учесници у спровођењу: Национална служба за запошљавање, привредни субјекти, јавне установе и предузећа

Период спровођења: континуирано

Мера 5.2: Подршка samozapošljavanju младих

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што директно доприноси samozapošljavanju младих. Обухвата финансијске и нефинансијске подстицаје за започињање сопственог пословања од стране младих.

Нефинансијске услуге обухватају: пружање саветодавних услуга, обуке и менторинг, које спроводе запослени у Регионалној развојној агенцији „Златибор“ у оквиру Програма стандардизованог сета услуга за МСПП, које финансира Министарство привреде.

Финансијски подстицаји намењени су суфинансирању набавке опреме и опремању радног простора.

Ова мера ће бити даље разрађена кроз Програм ЛЕР-а и Правилником за суфинансирање пројеката за подршку омладинског и женског предузетништва.

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 15 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за привреду и ЛЕР)

Други учесници у спровођењу: НСЗ, РРА „Златибор“

Период спровођења: континуирано

Мера 5.3: Подршка запошљавању младих до 30 година старости код других послодаваца у привредном сектору

¹² Ова вредност се односи на кумулативан број у периоду 2022-2029. године

Опис:

Циљ ове мере је да се подстакну послодавци из привредног сектора да запошљавају младе са високим и средњим образовањем, међу којима су и они који су обавили стручну праксу.

Једна од важних активности у оквиру ове мере је укључивање функционалног Привредног савета, који ће учествовати у креирању програма у складу са потребама тржишта рада (како понуде тако и потражње).

Мера обухвата финансијске подстицаје за опремање радног места/простора.

Мера ће ближе бити описана у Локалном акционом плану запошљавања.

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 20-25 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно (екстерно)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Савет за запошљавање)

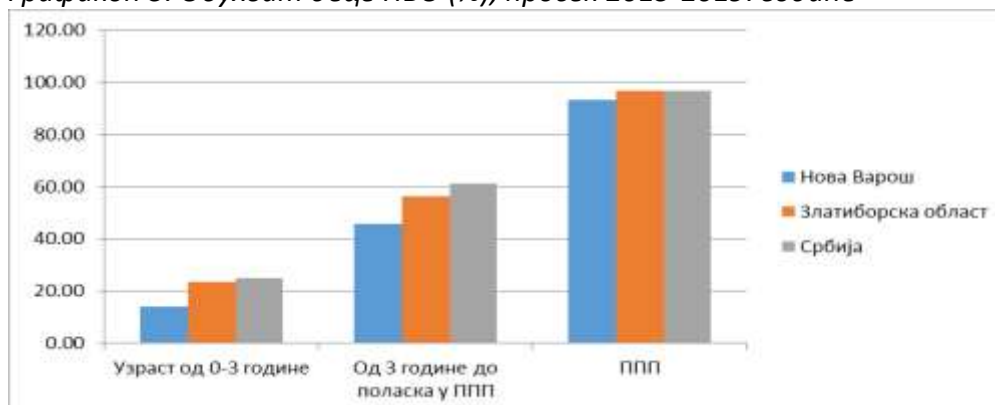
Други учесници у спровођењу: НСЗ, РРА „Златибор“, привредни субјекти, Привредни савет

Период спровођења: континуирано

4.2.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 6: Повећан обухват деце предшколским образовањем и васпитањем

Једина предшколска установа на територији општине Нова Варош је ПУ „Паша и Наташа“. Рад ПУ је организован у једној матичној установи у граду и 3 издвојене мешовите групе у Божетићима, Акмачићима и Кокином Броду, у којима бораве деца старости изнад 3 године. У периоду од 2015-2019. године обухват деце предшколским образовањем и васпитањем у Новој Вароши се постепено повећавао.

Графикон 5. Обухват деце ПВО (%), просек 2015-2019. године

Извор: Devinfo база (петогодишњи просек калкулација аутора)

И поред повећања, обухват деце ПВО је релативно низак. Поређење петогодишњег просека показује да је обухват прилично низак како у поређењу са просеком Србије и Златиборском области којој Нова Варош припада, тако и са циљаним вредностима утврђеним на националном нивоу од бар 30% за јаслени узраст и преко 90% за децу вртићког узраста. Капацитети ПВО су у односу на исказану тражњу довољни. Недовољан обухват резултат је перципирања ПВО као „система за чување деце“ предшколског узраста а не као део васпитно-образовног система.

Стратешко опредељење Србије је повећање обухвата деце ПВО и потпун обухват деце старије од 4 године. Стратегијом образовања до 2020. године је предвиђено да обухват деце узраста од 0,5 – 3 година износи 30%; да се за сву децу узраста од 4 – 5,5 година обезбеде бесплатни скраћени (полудневни) програм у току једне школске године што значи потпун обухват деце тог узраста; и потпуни обухват деце узраста од 5,5 – 6,5 година укључених у припремни предшколски програм. Такође, предвиђен је знатно правичнији систем који ће омогућити значајно већи обухват све деце и посебно деце из маргинализованих група која остварују

право приоритета при упису. Повећање обухвата ПВО остаје стратешки приоритет и у Стратегији образовања 2030.

Како би Општина Нова Варош достигла циљане вредности обухвата неопходно је проширење капацитета ПВО, како просторних, техничких и кадровских, тако и програмских.

У понуди ПВО доминира класичан целодневни програм, не постоји понуда флексибилних и/или алтернативних програма сем у случају полудневног ППП програма. Потпун обухват не значи нужно да сва деца похађају искључиво целодневне програме већ је потребно изградити флексибилан систем који поред целодневних програма нуди и полудневне програме као и специјализоване програме предшколског образовања.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 4.** Обезбедити инклузивно и праведно квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења за све
- **Потциљ 4.2:** До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање.

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 10. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 6 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Обухват деце јасленог узраста	%	2019.	16,2	2029.	30	http://devinfo.stat.gov.rs/
Обухват деце узраста од 3 године до поласка у ППП	%	2019.	70,9	2029.	90	http://devinfo.stat.gov.rs/

4.2.3.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 6

Мера 6.1: Унапређење услова за ПВО

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна зато што је неопходно проширење и унапређење просторно-техничких услова како у матичној згради, тако и у издвојеним групама у селима.

У оквиру ове мере преуредиће се унутрашњи простори и дворишта градског вртића и издвојених група.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 100 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и ектерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ПУ „Паша и Наташа“, месне заједнице, ресорна министарства, Школска управа Ужице

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 6.2: Увођење иновативних и флексибилних програма ПВО

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што би се тиме повећао обухват деце јер би биле задовољене потребе породица, а сва деца би имала могућност укључивања у неки облик рада.

У оквиру ове мере спровешће се испитивање потреба родитеља и на основу тога организовати полудневне програме са или без оброка, као и диверсификоване програме као што су „Путујући вртић“, Играонице као место окупљања деце, Драмске радионице, Ликовни атеље, Народна традиција и фолклор, Енглески језик.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 10 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и ектерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): ПУ „Паша и Наташа“

Други учесници у спровођењу: Локална самоуправа, Школска управа Ужице, ресорна министарства

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 6.3: Кампања подизања свести о значају ПВО

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што би се подигла свест родитеља о важности укључивања деце у предшколски програм и значају раног развоја деце.

У оквиру ове мере спровешће се трибине, радионице, промоција рада установе у локлавној заједници коришћењем различитих медија.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): ПУ „Паша и Наташа“

Други учесници у спровођењу: Локална самоуправа, Дом здравља, ЦСР, месне заједнице

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

4.2.4. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 7: Подигнути инфраструктурни и управљачки капацитети у спорту за децу и младе

Индијектни корисник буџетских средстава из области спорта је Јавна установа "Спортски објекти", која је основана у мају 2018. године у циљу унапређења делатности спорта и одржавања спортских објеката на територији општине Нова Варош. Претходно су спортски објекти били у надлежности Туристичко – спортског центра „Златар“. Међутим, изменом законске регулативе спортски и туристички објекти морали су се раздвојити, што је условило потребу за оснивањем нове јавне установе, која ће се бавити искључиво спортским објектима.

Спортски савез Нова Варош основан је 2009. године и у оквиру њега функционише 20 клубова под називом Златар: фудбалски, клуб малог фудбала, атлетски, рукометни, одбојкашки, кошаркашки, стонотениски, кик-боксерски, шаховски, карате клуб, џудо клуб, планинарско-смучарско друштво и други, од којих су три женска удружења: Женско кошаркашко удружење "Златар", Одбојкашки клуб "Златар" и Фитнес удружење "Кинезис Златар". У клубовима је учлањено 350 деце и младих старости до 30 година, од чега у три женска клуба 112 девојчица, односно 32% укупног броја чланова.

За финансирање женских спортских удружења у 2021. години издвојено је 5%, а у 2022. години 7% укупног буџета предвиђеног за спорт. У градско-школској дворани, женска удружења у току радне недеље имају 8 термина, а у сали ОШ "Живко Љујић" 3, термини викендом зависе од броја утакмица. Укупан број термина у градско-школској дворани је 30, док викендом зависи од броја утакмица (око 6-7), а у сали ОШ "Живко Љујић" број термина током недеље је 15, што је 24% од укупног броја термина.

Спорт у Новој Вароши је бесплатан за све спортисте, клубови потписију уговор са ЈУ „Спортски објекти“ о коришћењу спортских објеката без надокнаде, у којем се обавезују да не наплаћују чланарину спортистима.

Спорт у руралној средини

Спортску инфраструктуру општине Нова Варош чине четири објекта са грађевинском и употребном дозволом (Градско-школска хала, сала ОШ „Живко Љујић“, терен мини пич, скијашка стаза „Бријежђа“), као и објекти/терени који немају грађевинску и употребну дозволу (Стадион „Браношевац“, терени у Населу, терен код ОШ „Живко Љујић“, терени на „Зебиновцу“, фудбалски стадион на Панорами, балон хала на Панорами, спортски терени на Панорами, фудбалски стадион у Акмачићима, спортски терени код РХ Центра Златар, спортски терени у Патловцу, спортски терени на Шанцу, спортски терени на Вионику, спортски терени у свакој месној заједници, изграђени за потребе Сеоске олимпијаде, „Стаза здравља РХ Центар Златар“, пешачка стаза Батровац).

Основне недостатке спортске инфраструктуре представљају нерешени имовинско правни односи појединих спортских инфраструктура, процес легализације и добијања употребних дозвола још увек није завршен, а због свега тога одржавање појединих терена није на задовољавајућем нивоу. Код неких од постојећих терена неопходна је адаптација и реконструкција како би се могли користити за већи број спортова (промена димензија, исцртавање линија, набавка реквизита и опреме).

Добијање употребне дозволе за спортске објекте и терене, предуслов је за одрживо управљање и коришћење. Неопходно је сву спортску инфраструктуру ставити под надлежност Јавне установе „Спортски објекти“.

С обзиром на главну туристичку понуду и промоцију Златара као ваздушне бање, спортски и рекреативни туризам представљају тржишну нишу коју треба представити и експлоатисати укључивањем спортске инфраструктуре и спортских програма у туристичку понуду. Овакав концепт захтева капитално инвестирање у спортске објекте и терене.

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 11. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 7 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Укупан број спортских објеката са употребном дозволом	Број	2021.	4	2029.	8	Извештај ЈУ „Спортски објекти“
Број деце и младих укључених у спортске клубове	Број	2021	350	2029.	400	Извештај Спортског савеза НВ

4.2.4.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 7

Мера 7.1: Изградња и реконструкција спортских објеката

Опис: Ова мера је приоритизована као кључна, јер је за даљи развој спорта неопходно капитално улагање у инфраструктуру и услове за бављење и промоцију спорта.

У оквиру ове мере реализоваће се капитално инвестирање и постојећу и нову спортску инфраструктуру, као што су: реконструкција Градског стадиона Браношевац (атлетска стаза, свлачионице, канцеларија, помоћни објекат за опрему и реквизите...), реконструкција терена у Населу (поправка/замена подлоге за мали фудбал, одбојку, тенис, уређење трибина, степеништа, прилаза, оgrade, комунално опремање...), изградња, реконструкција, адаптација и опремање осталих отворених и затворених терена и капацитета на територији општине Нова Варош (базени, стазе, куглана, скијалиште, клизалиште и др.).

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 100-150 мил. дин.

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за инвестиције и јавне набавке).

Други учесници у спровођењу: ЈУ „Спортски објекти“, Спортски савез Нова Варош, КЗМ

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 7.2: Развој посебних спортских програма за децу и младе

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што Општина Нова Варош жели да развије једнаке услове за бављење спортом свој деци и младима на територији општине.

У оквиру ове мере спровешће се развој посебних спортских програма и обезбеђење услова да се деца и млади из руралних средина укључе у те програме.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 20 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Спортски савез Нова Варош

Други учесници у спровођењу: школе, клубови, КЗМ

Период спровођења: континуирано

Мера 7.3: Одрживо управљање скијалиштем Брежђа

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је Општина Нова Варош изградила и опремила скијалиште Брежђа које је једино на територији целе општине. Скијалиште Брежђа је од великог значаја за унапређење зимског туризма.

У оквиру ове мере спровешће се организационо-техничке процедуре и комплетне дефектажне активности како би се скијалиштем Брежђа управљало на одржив начин.

Тип мере: институционално-управљачко-организационе

Процена потребних финансијских средстава: 20 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЈП „Скијалишта Србије“

Период спровођења: краткорочно (до 1 године)

Мера 7.4: Промоција спорта

Опис:

Спортски капацитети и ресурси су потенцијал за развој туристичке понуде. Овом мером Општина Нова Варош планира да спорт на Златару промовише као део туристичке понуде.

Промоција спорта је важна и за повећање броја деце и младих укључених у спортске активности.

У оквиру ове мере спровешће се промотивне активности и кампање намењене како туристима, тако и локалном становништву (нарочито деци и младима, као и родитељима).

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): Спортски савез Нова Варош.

Други учесници у спровођењу: ТО Златар, КЗМ, спортски клубови и удружења

Период спровођења: континуирано

4.2.5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 8: Повећан број деце и младих који учествују у креирању и конзумирању културних садржаја

Носиоци културне делатности у општини Нова Варош су Дом културе „Јован Томић“, Библиотека „Јован Томић“, Народни музеј Ужице - Завичајни музеј Нова Варош, образовне институције (Музичка школа Пријеполје - издвојено одељење Нова Варош и др.) и удружења грађана.

Дом културе „Јован Томић“ је носилац културних дешавања и промотер културне баштине општине Нова Варош. Организатор је многобројних културних дешавања као што су: професионалне и аматерске представе, изложбе фотографија и радова ликовних аутора, концерата професионалних и аматерских извођача и ансамбала.

У оквиру Дома културе постоје: фолклорни ансамбл са ансамблом народних игара, ансамблом народне музике и певачком група, који у свом репертоару имају више од 20 кореографија са аутентичним костимима; секције: тамбурашки оркестар, школа гитаре, дечији и омладински драмски студио, школа сликања; и аматерско позориште.

Захваљујући Министарству културе и информисања и Општини Нова Варош, у току 2021. године изведени су капитални радови на санацији објекта Дома културе. Радови су подразумевали санацију крова, санацију фасаде, степеништа и тераса, као и замену комплетне столарије. Вредност изведених радова је износила око 21 милион динара.

Библиотека „Јован Томић“ је регистрована као самостална установа и носи име првог управника Народне библиотеке Србије пореклом из Нове Вароши, Јована Томића. Новембра 2003. године Библиотека је усељена у реновирану, некадашњу зграду Општинске управе и Турског суда – Кајмакамију. Библиотека данас има око 40.000 књига, 500 чланова и 3 одељења: позајмно, дечје и завичајно. Књижни фонд је богат домаћом и страном књижевности, али значајан је број књига из области историје, биографије, монографије, научне књиге, психологије, филозофије, друштвених наука, религије, културе, стрипа... У оквиру фонда налази се велики број енциклопедија. Читаоци могу прелистати дневну штампу, часописе и слично. Читаоцима су доступни рачунари који имају интернет везу. На располагању су и две читаонице које углавном користе студенти и ђаци.

Фокус деловања Библиотеке је на припреми тематских програма и изради монографија на тему историје варошице Нова Варош, а програмски садржаји Библиотеке, као носиоца програма културе у Новој Вароши односе се на: промоције књига завичајних стваралаца, познатих аутора и дечијих писаца, музичко- сценски колажи у којима ће учествовати нововарошки глумци, певачи, музичари и млади, радионице, сталне манифестације: Такмичење у беседништву, Такмичење у рецитовању, Вуково посело, Литерарни конкурс "Најлепша љубавна песма", Општинска смотра рецитатора, издавачка делатност,...

Народни музеј Ужице (НМУ), регионални је музеј надлежан за територију осам општина Златиборског управног округа. У склопу НМУ налази се Завичајно одељење Музеја у Новој Вароши које је отворено 1. новембра 2012. године поводом обележавања стогодишњице ослобођења нововарошког краја од турске власти. Смештено је у згради Кајмакамија (Бела голубица) изграђеној 1909. године. Зграда има својство непокретног културног добра. Музејска збирка има 420 оригиналних експоната и три реплике оригинала. Музејска збирка прати време од неолита до краја Првог светског рата и распоређена је у 4 одељења: археолошко, етнолошко, историјско одељење и одељење историје уметности. Током 2018. године реализован је пројекат „Спомен-соба војводе Петра Бојовића и нововарошки крај у Великом рату“, који је финансирало Министарство културе и информисања. Реализацијом пројекта музеј је обogaћен са око 180 експоната велике културно-историјске вредности.

Основна музичка школа Пријепоље је матична музичка школа за Пријепоље, Нову Варош и Прибој. Издвојено одељење у Новој Вроши почело је са радом 2002. године.

Одељење у Новој Вароши користи 150 m² простора у згради ПУ „Паша и Наташа“. У Новој Вароши наставу похађа 43 ученика на инструментима клавир и хармоника. Музичка школа Пријепоље осим основне делатности музичког образовања, реализује и многе ваннаставне активности: учешће на Фестивалу музичких школа Србије, сарадња са осталим школама, учешће на републичким такмичењима, посета концертима и манифестацијама...

Удружења грађана која на простору општине Нова Варош делују у области културе су:

а) Ликовни клуб „Златарска палета“, који постоји 20 година, броји 27 чланова од којих 10 академски образованих уметника (архитекте, дизајнери...) и једини је клуб таквог типа у Златиборском округу. Клуб окупља појединце који се професионално и аматерски баве стваралачким радом, неговањем културе и уметности, као и форми фреско сликарства и иконописања. Овај клуб организује изложбе, смотре аматера, публикување уметничке литературе и каталога.

б) Друштво за неговање традиционалног певања „ИЗВИКА“ је основано са циљем очувања, неговања, промовисања и заштите традиционалног певања извика и етно-музиколошког истраживања. Старо, двогласно певање „извика“, карактеристично за нововарошки крај, налази се у националном Регистру нематеријалног културног наслеђа и кандидат је за УНЕСКО листу. Друштво активно сарађује са музичким стручњацима, наступа на преко 30 смотри етно музике годишње у земљи и иностранству и броји преко 80 чланова.

в) Удружење „Златарци“ основано је ради очувања културног наслеђа фолклорног стваралаштва, песме и игара нововарошког краја. Удружење блиско сарађује са фолкорним ансамблом Дома културе и кроз партнерску сарадњу реализују гостовања и смотре у земљи и иностранству.

г) Удружење жена „ Стари занати за ново доба“ броји око 20 активних чланица. Својим прегалаштвом и вештинама, њихове вредне руке чувају од заборава традиционалне вештине: плетење, вез, шивење. У простору који им је општина дала на коришћење, настају најлепши сувенири који се носе са Златара: рукавице, капе, шалови, торбе...

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 4:** Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности за целоживотно учење.
- **Потциљ 4.7:** До краја 2030 обезбедити да сви ученици/це стекну знања и вештине потребне да се унапреди одрживи развој, између осталог и путем едукације за одрживи развој, одрживе стилове живота, људска права, родну равноправност, као и за промовисање културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју.

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 12. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 8 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број објеката установа културе	Број	2021.	2	2029.	4	Извештај Општинске управе

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број програма које су креирали деца и млади	Број (кумул.)	2021.	0	2029.	35 ¹³	Извештај установа културе и КЗМ
Број деце и младих, чланова културних секција	број	2021.	250	2029.	450	Извештај установа културе

4.2.5.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 8

Мера 8.1: Унапређење услова и инфраструктуре у култури

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна зато што је неопходно да развој културе буде у складу са стандардима у тој области (услови у објектима, дигитализација и сл.) и да омогућава мултикултурални приступ.

У оквиру ове мере спровешће се реконструкција, адаптација и опремање постојећих објеката културе, као и изградња нових (нпр. нови галерисјки простор)

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 100 мил. дин.

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): установе културе

Други учесници у спровођењу: Канцеларија за младе, удружења грађана, ресорна министарства, ЛС

Период спровођења: дугорочно (преко 5 година)

Мера 8.2: Развој програма за децу и младе

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна зато што је обезбеђење доступности културних програма, неформалног образовања, ваннаставних активности за сву децу и младе кључно за стварање подстицајног окружења за младе и породице са децом.

Овом мером ће се обезбедити услови да сва деца и млади учествују у креирању и конзумирању културних програма, као што су: позоришне представе, изложбе, смотре, пројекције и др. у свим установама културе и образовања.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 20 мил. дин.

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): установе културе

Други учесници у спровођењу: Канцеларија за младе, школе, удружења

Период спровођења: континуирано

Мера 8.3: Промоција културе и културног наслеђа

Опис:

У оквиру ове мере радиће се на развоју манифестационог туризма чији је циљ промоција културе и културног наслеђа.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: -

Одговорност за спровођење (носилац мере): установе културе

Други учесници у спровођењу: ТО Златар, КЗМ, удружења, министарства, ЛС

¹³ Кумулативна вредност за период 2022-2029.

Период спровођења: континуирано

**4.2.6. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца
ПОДСТИЦАЈНО ОКРУЖЕЊЕ ЗА МЛАДЕ И ПОРОДИЦЕ СА ДЕЦОМ**

4.3. ЈЕДНАКЕ ШАНСЕ И ПРИСТУП ДОБРИМА И УСЛУГАМА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ

4.3.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 9: Развијени иновативни модели за пружање услуга социјалне заштите за најугроженије

Институционални капацитет у области социјалне заштите за социјално укључивање рањивих група општине Нова Варош је испод просека ЈЛС које су укључене у истраживање спроведено 2019. године на узорку од тридесетак општина и градова у Србији. Нова Варош је према општој просечној оцени укупних постигнућа достигла 33% од пожељног резултата и рангирана је нешто испод општег просека који је износио 37%. Спроведена анализа показује да је удео расхода за социјалну заштиту (према функционалној класификацији) из локалног буџета у општини Нова Варош приближно на нивоу просека издвајања ЈЛС у Србији, а налази мапирања указују да је обим интервенције и у области услуга социјалне заштите и у домену материјалне подршке у надлежности ЈЛС испод просека.

Од услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС успостављене су само саветовалиште и помоћ у кући, која је по индикаторима доступности и ефикасности изнад републичког просека. Сва средства за услуге су искључиво обезбеђена из наменских трансфера. Имајући у виду да је општина улагала у услуге социјалне заштите пре увођења наменских трансфера, то значи да су та средства преусмерена на друге намене. Треба нагласити и да су индикатори учинка услуге помоћ у кући погоршани у односу на 2015. годину, као и да локални центар за социјални рад још увек није обезбедио лиценцу за пружање ове услуге.

На основу расположивих података, из 2018. и 2019. године, у наредном периоду би у области социјалне заштите у делу у коме је за њу надлежна локална самоуправа, нагласак требао да буде на диверсификацији услуга, пре свега с обзиром на чињеницу да недостају услуге за децу са инвалидитетом као што су дневни боравак и лични пратилац детета. Даље унапређење помоћи у кући би морало да подразумева обезбеђење лиценце за пружаоца услуга, али и повећање доступности ове врсте подршке за најстарије. Додатно, повезивање са институцијама изван социјалне заштите посебно је важно.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 1:** Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима.
- **Потциљ 1.3:** Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући и најугроженије, и до краја 2030. обухватити значајан број сиромашних и рањивих.

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 13. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 9 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Број услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС које се пружају рањивим групама	број	2019.	2	2029.	4	Извештај Одељења за друштвене делатности
Број корисника услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС	број	2019.	10	2029.	50	Извештај ЦСР

4.3.1.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 9

Мера 9.1: Подизање капацитета цивилног сектора за пружање услуга социјалне заштите

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што на територији општине Нова Варош не постоје лиценцирани пружаоци услуга социјалне заштите, а велики је број потенцијалних корисника који су у стању потребе.

Удружења која делују су препозната као ресурс за пружање ових услуга.

У оквиру ове мере спровешће се едукације и други видови подршке како би удружења стекла лиценце за пружање услуга социјалне заштите (као што су: помоћ у кући, лични пратилац, персонални асистент...).

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 10 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЦСР, удружења грађана

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 9.2: Повећање доступности услуга социјалне заштите

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна зато што је неопходно увести услуге социјалне заштите које недостају, а за којима постоји потреба.

У оквиру ове мере Општина ће обезбедити потребна средства и капацитете за увођење нових услуга. Неке од могућих услуга су: дневни боравци (за децу са развојним потешкоћама, ОСИ, старе), услуга помоћи у кући, персонални асистент, прихватилиште – за одрасла и старија лица и др.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 30 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЦСР, удружења грађана

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

4.3.2. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца **ЈЕДНАКЕ ШАНСЕ И ПРИСТУП ДОБРИМА И УСЛУГАМА ЗА СВЕ ГРАЂАНЕ**

....

4.4. ЗДРАВА И ОЧУВАНА ЖИВОТНА СРЕДИНА

4.4.1. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 10: Доступна бактериолошки и хемијски исправна пијаћа вода у систему којим се ефикасно управља

Када је у питању испорука воде, ЈП „3. септембар“ покрива градску средину и села: Дрмановиће, део Горње Бистрице, Бурађу, део Божетића и Амзиће. Остала села нису у надлежности овог Предузећа. Водоводна мрежа без села је 64 км, са селима је далеко већа. Капацитет резервоара којима управља ЈП је 2.500 м³ и прикључено је 3.445 мерних места, односно домаћинстава. (Узимајући у обзир да је републички просек 2,3 члана/домаћинству, може се доћи до податка да ЈП водом снабдева око 7.923 становника). У току 2020. године овим домаћинствима је испоручено и фактурисано 268.820 м³ воде, односно 78,20 м³ воде по домаћинству или 34 м³ воде по становнику. Број домаћинстава прикључених на водоводни систем, према подацима ЈП „3. септембар“, је 55-60% .

У 2019. години количина захваћене воде је износила 642.040 м³ и од те количине привреди и домаћинствима је испоручено 475.585 м³. Систем нема значајних проблема по питању притиска у мрежи, дефинисане су висинске зоне. Према подацима ЈП „3. септембар“ губици у водоводној мрежи се крећу од 35-45 %, иако не постоји систем за праћење. Отуда је неопходно у наредном планском периоду **поставити систем за праћење губитака на мрежи и реконструисати водоводну мрежу у делу са највећим губицима**. За ЈП „3. септембар“, као управљача водовода, веома је важно да у реалном времену има податке о испорученој води и о евентуалним кваровима на мрежи. Додатно, за управљача, као и за саме потрошаче, веома је значајно да се врши редовно читавање потрошње на мерним инструментима. Због тога ће се у оквиру овог приоритетног циља радити на **увођењу даљинског управљања водоснабдевањем**.

У сушним годинама подземна изворишта која се користе у водоснабдевању Нове Вароши доста осцилирају и постоји проблем са количином воде која је неопходна за испоруку потрошачима посебно са система Гачево врело – Лакомица. Због тога је у оквиру овог циља потребно радити на **укључивање нових извора**, првенствено Трудовачког врела (Ђурчића врело), на систем Лакомице, извора Пећине на систем Шапоњића врело. Воду коју испоручује ЈП „3. септембар“ редовно узоркује Завод за јавно здравље Ужице у складу са Правилником о исправности воде за пиће и она је безбедна и исправна. Према извештају Института за јавно здравље Србије 12,1 % анализираних узорака воде из водовода у 2019. години је било микробиолошки неисправно¹⁴. Процент узорака са микробиолошком неисправношћу се према истом извору кретао између 15% и 20% и у 2016, 2017. и 2018. години¹⁵.

Члан 5. Закона о комуналним делатностима прописује да комуналну делатност може обављати само јавно предузеће, привредно друштво, предузетник или привредни субјект. Комуналну делатност снабдевање водом за пиће могу обављати искључиво јавна предузећа или привредна друштва у којима је већински власник од најмање 51% Република Србија или јединица локалне самоуправе. Чланом 44. став 2. Закона о комуналним делатностима, прописано је да ако на дан ступања на снагу овог Закона комуналну делатност обавља физичко или правно лице које не може бити вршилац комуналне делатности у складу са чланом 5. овог закона, јединица локалне самоуправе је обавезна да у року од шест месеци од дана ступања на снагу овог закона обезбеди да обављање те комуналне делатности врши физичко или правно лице које у складу са чланом 5. овог закона може обављати комуналну делатност.

¹⁴ <http://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Izvestaj%20vode%20za%20pice%202019.pdf>

¹⁵ <http://www.batut.org.rs/index.php?content=1420>

Дакле, иако је закон који дефинише преузимање сеоских водовода већ одавно на снази, до сада је због бројних потешкоћа на терену, од стране ЈП „3. Септембар“ преузето само 6 сеоских водовода, од укупно 30. Због тога је **укључивање сеоских водовода у систем којим управља јавно предузеће**, један од кључних мера у оквиру овог приоритетног циља. Овим приоритетним циљем ће бити обухваћена мера која се односи на **повећање техничких и кадровских капацитета** у ЈП „3. септембар“, јер је кадровска структура запослених недовољна и неадекватна за све већи обим послова. Просечна старост запослених је 57 година што је још једна отежавајућа околност. Такође, техничка опрема је застарела и не одговара у потпуности обиму посла.

Како бисе грађани кроз информисање и едукацију мотивисали да се прикључе на водоводну мрежу, а такође да воду користе на рационалан и економичан начин, у оквиру овог приоритетног циља планирано је и да се спроведе **кампања за подизање свести локалног становништва о томе**.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 6:** Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све
- **Потциљ 6.3:** До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати расипање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 14. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 10 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јединица мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Удео домаћинстава прикључен на водоводну мрежу	%	2020.	55-60	2029.	86,7	Извештај ЈП „3. септембар“
Губици у градској водоводној мрежи	%	2020.	35-40	2029.	20	Извештај ЈП „3. септембар“
Процент неисправних узорака воде из водовода при испитивању микробиолошке исправности воде у водоводу	%	2019.	12,1	2029.	2	Извештај Завода за јавно здравље Ужице

4.4.1.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 10

Мера 10.1: Реконструкција градске водоводне мреже

Опис:

На основу резултата добијених праћењем губитака у водоводној мрежи, планирана је реконструкција постојеће водоводне мреже, пре свега на деловима мреже са највећим губицима. Циљ реконструкције постојеће дотрајале мреже је да се смање губици на водоводној мрежи, а кроз иградњу нове стварају се услови за снабдевање безбедном пијаћом водом из јавног водовода скоро свих домаћинстава у општини.

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што би се реконструкцијом водоводне мреже, која је стара и дотрајала (израђена пре 40-50 година) и то посебно у трећој и четвртој висинској зони, смањили губици воде и обезбедиле довољне количине воде и у сушном периоду. Поред овог бенефита значајно би се смањили трошкови електричне енергије која се користи за допремање воде до потрошача, јер би уместо две или три пумпе довољна била једна. Експанзију градње у Туристичкој зони Златара не прати реконструкција водоводне

мреже, те су посебно у сушним годинама сасвим извесни озбиљни проблеми у редовној и довољној испоруци воде.

У оквиру ове мере спровешће се наставак реконструкције водоводне мреже у трећој висинској зони од Мушине чесме, улицом Поточило до Ражишта, од старе до нове основне школе, као и реконструкција водоводне мреже на Браношевцу у оквиру четврте висинске зоне где су евидентирани највећи губици.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 180-230 мил. дин.

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за инвестиције и јавне набавке и Одељење за ЛЕР);

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“ и КУЈУ

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 10.2: Укључивање сеоских водовода у систем којим управља јавно предузеће

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је испорука физичко-хемијски и микробиолошки исправне воде императив за све становнике општине.

У оквиру ове мере спровешће се реконструкција сеоских водовода и довођење у функционално стање у складу са Законом о водама.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 80 мил. дин.

Могући извори финансирања: доминатно интерно и делом екстерно (МПШИБ)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за инвестиције и јавне набавке и Одељење за привреду и ЛЕР)

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 10.3: Повећање техничких и кадровских капацитета у јавном предузећу

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је кадровска структура запослених недовољна и неадекватна за све већи обим послова. Просечна старост запослених је 57 година што је још једна отежавајућа околност. Такође, техничка опрема је застарела и не одговара у потпуности обиму посла.

У оквиру ове мере спровешће се реорганизација ЈП „3. септембар“ у погледу унапређења кадровских капацитета. У оквиру повећања техничких капацитета набавиће се нова опрема за обављање комуналне делатности.

Тип мере: институционално-управљачко-организациона

Процена потребних финансијских средстава: 80-100 мил. дин.

Могући извори финансирања: Локална самоуправа и Република Србија

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

Мера 10.4: Повећање капацитета водоводне мреже укључивањем нових изворишта

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што у сушним годинама подземна изворишта која се користе у водоснабдевању Нове Вароши доста осцилирају и постоји проблем са количином воде која је неопходна за испоруку потрошачима посебно са система Гачево врело – Лакомица.

У оквиру ове мере спровешће се укључивање нових извора, првенствено Трудовачког врела (Ђурчића врело), на систем Лакомице, извора Пећине на систем Шапоњића врело.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: преко 200 мил. динара

Могући извори финансирања: доминантно екстерно (Република Србија) и делом интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 10.5: Увођење даљинског управљања водоснабдевањем

Опис:

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је редовно читавање потрошње на мерним инструментима врло важно и за ЈП „3. септембар“, као управљаче водовода, тако и за потрошаче. Добија се већа база података о испорученој води, о евентуалним кваровима на мрежи, смањује се број рекламација потрошача и повећава задовољство корисника пруженом услугом.

У оквиру ове мере спровешће се набавка и уградња потребне опреме за даљинско читавање водомера, потребна обука запослених који ће се неопсредно бавити истом.

Тип мере: пружање добара и услуга

Процена потребних финансијских средстава: 50 милиона динара

Могући извори финансирања: интерно и екстерно (РС-КУЈУ)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“, КУЈУ

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

Мера 10.6: Кампања за подизање свести локалног становништва о значају прикључења на водоводни систем којим се управља

Опис:

Ова мера обухвата информисање и едукацију грађана о чистој води и начинима коришћења, односно потрошњи. Циљ је да се грађани кроз информисање и едукацију мотивишу да се прикључе на водоводну мрежу, а такође да воду користе на рационалан и економичан начин.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: Локална самоуправа

Одговорност за спровођење (носилац мере): ЈП „3. септембар“

Други учесници у спровођењу: Локална самоуправа, месне заједнице

Период спровођења: средњерочно (3-5 година)

4.4.2. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 11: Повећан квалитет површинских вода на подручју општине.

Општина Нова Варош је богата водним ресурсима које чине реке (Увац, Тисовица, Трудовачка река, Дубоки поток, Вршевина, Златарска река, Злошница, Варошка река, Бистрица и део тока Лима, друге мање реке и потоци), три вештачка језера (Увачко, Радоњско и Златарско) и издани подземних вода. Површинске воде са територије општине припадају Дринском сливу. Капацитет језера у подсистему Увац је пет милиона кубних метара, а подсистем припада Западноморавско-рзавском регионалном систему за снабдевање водом највишег квалитета становништва општина Нова Варош, Пријепоље, Прибој, Косјерић и Ивањица. Поред тога што се користи за производњу електричне енергије за четири хидроелектране које се налазе на територији Нове Вароши, постојећи водни ресурси представљају стратешки потенцијал за водоснабдевање и ширег подручја.

Квалитет воде река на територији општине Нова Варош имају добар и одличан еколошки статус¹⁶. Мониторинг квалитета површинских вода није успостављен на територији општине.

¹⁶ На територији општине Нова Варош нема успостављено мерно место у државној мрежи мониторинга, па је оцена квалитета дата на основу процене базиране на најближем мерном месту. Најближе мерно место

Главне изворе загађења водотокова представљају континуирано испуштање непречишћених отпадних вода, неконтролисано одлагање отпада и загађење које потиче од пољопривреде.

Специјални резерват природе „Увац“ врши редовни мониторинг квалитета воде (анализу квалитета воде) и то 3 пута годишње (квартално). Последњу анализу извршио је 15.11.2021. године Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић“ Универзитета у Београду. Са водних тела резервата прикупљени су узорци у сврху мониторинга еколошког статуса/потенцијала и квалитета воде на основу физичко – хемијских, биолошких и микробиолошких параметара. Узорци су прикупљани на 17 одабраних локалитета (Радоиња испод Ужичког моста, Радоиња код бране, Златарско језеро код бране, Сјеничко језеро код бране, сјеничко језеро – меандри, Увац испод Радоиње, Злошница, Вељушница, Кладница, Марића река и др.). На основу свеобухватне анализе, детаљног погледа заједнице макробескичмењака, силикатних алги, фитопланктона, као и пратећих података (физичко–хемијских параметара, концентрације хлорофила, других теренских забелешки) закључује се да је индикативни еколошки статус, односно потенцијал водних тела резервата „ Увац“, генерално умерено слаб.

Комплекс водених екосистема подручја Резервата је комплексан, састоји се из три акумулације (Сјеничко језеро, Златарско језеро и Радоињско језеро) које се настављају једна на другу, као и низа притока, које све носе одређене притиске. У зонама ушћа свих анализираних притока примећена је велика количина седимената (наноса). Непречишћене отпадне воде из домаћинства, прехранбене индустрије, али и дифузно загађење, уз нутријенте из ерозивних наноса су потенцијални узрок хипотоксичности на датим локалитетима. Повишене концентрације ортофосфата на већини локалитета, указују на спирање органског загађења са локалних пољопривредних газдинстава и других потенцијалних загађивача. Највиша концентрација забележена је на локалитету Радоиња – испод Ужичког моста. Присуство колифорних батерија, иако у ниским концентарцијама, указује на постојање загађења отпадним и фекалним водама, односно на неадекватну инфраструктуру и одлагање овх вода. Посебно се истиче присуство пластичног отпада. Најизраженије загађење пластиком забележено је у зони ушћа Кладнице у Сјеничко језеро. Ушћа притока у акумулације, посебно река Кладница, идентификовани су као потенцијални извори загађујућих материја, који доприносе лошем стању акумулација.

У Општини се још увек не врши пречишћавање отпадних вода, јер не постоји одговарајуће постројење за третман отпадних вода. Отпадне воде које се сакупљају кроз канализацију се испуштају без пречишћавања директно у површинске водотокове. Непречишћене комуналне отпадне воде се из канализације испуштају у Варошку реку, која се затим улива у Бистрицу, а затим у Лим. Дужина канализационе мреже износи 36 км и на њу је прикључено 4.150 домаћинстава¹⁷, што представља 70,3% од укупног броја домаћинстава¹⁸. Околна сеоска домаћинства, која немају приступ канализацији, отпадну воду испуштају директно у околину или у септичке јаме. Количина испуштених отпадних вода у канализацију, прама подацима из

је станица Пријепоље на реци Лим и на основу тих мерења је вода реке Лим сврстана у други и прву класу квалитета, на основу оцене по различитим параметрима, где прва класа представља „одличан еколошког статуса воде“, а друга класа представља „добар еколошки статус воде“. Резултати су дати у публикацији: „Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода у Републици Србији за 2019. годину“ – Агенција за заштиту животне средине

¹⁷ DevInfo база, подаци за 2019. годину

¹⁸ Процент је рачунат на укупан број домаћинстава од 5903, према попису из 2011. године, Републички завод за статистику.

2018. године, износила је 475.585 m³¹⁹, док нема поузданих података о укупно испуштеним количинама отпадних вода у околину. Систем за одвођење атмосферских вода не постоји. Конфигурација планинског терена омогућава природно отицање атмосферских вода до најближих водотокова.

Ради решавања питања пречишћавања отпадних вода и заштите вода од загађења, започете су припреме за **изградњу постројења за пречишћавање отпадних вода Нове Вароши**. У 2019. години Министарство заштите животне средине (са 15.000.000,00 динара) и Општина Нова Варош (са 5.000.000,00 динара) финансирани су израду пројектно – техничке документације за израду постројења за пречишћавање отпадних вода. У 2022. години започет је процес израде "Експертског извештаја за одређивање пројектних критеријума за постројења за пречишћавање отпадних вода у 8 општина", међу којима је и општина Нова Варош, за коју овај извештај припрема Институт за водопривреду Јарослав Черни а.д. Поред изградње система за пречишћавање отпадних вода, у оквиру овог приоритетног циља планирано је да се **изгради канализациона мрежа у руралном подручју**. Потребно је **уставити организациону и техничку структуру за управљање системом за пречишћавање отпадних вода**, а такође радити на **информисању и едукацији грађана о значају пречишћавања отпадних вода и позитивном утицају на животну средину**.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 6:** Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све
- **Потциљ 6.3:** До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати расипање и на најмању могућу меру, свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу.

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 15. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 11 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јединица мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Квалитет воде Варошке реке после улива	класа	2020.	III до IV	2029.	I до III	Извештај Завода за јавно здравље
Квалитет воде у сливу Увца		2020.	Умерено слаб	2029.		СРП „Увац“
Дужина канализационе мреже	км	2020.	36	2029.	50	ЈП „3. септембар“
Удео домаћинстава прикључених на канализациону мрежу	%	2020.	70,3	2029.	86,7	ЈП „3. септембар“

4.4.2.1 МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 11

Мера 11.1: Изградња система за пречишћавање отпадних вода

Опис:

¹⁹ DevInfo база, 2018. године. Испуштене отпадне воде чине збир испуштених отпадних вода у системе за одвођење отпадних вода и прорачунате испуштене отпадне воде у друге реципијенте, при чему је за општину Нова Варош прорачун заснован само на количини испоручене за пиће и испуштене кроз канализациони систем.

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је здрава и очувана животна средина приоритет.

У оквиру ове мере спровешће се изградња Постројења за пречишћавање отпадне воде, проширење канализационе мреже, одвајање кишне и фекалне канализације.

Планирано ППОВ треба да трерира комуналне воде из градског подручја, Туристичке зоне Златар и индустријске отпадне воде са територије града.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 400 милиона динара

Могући извори финансирања: екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“ и Министарство за заштиту животне средине

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

Мера 11.2: Успостављање организационе и техничке структуре за управљање системом за преишћавање отпадних вода

Опис:

У оквиру ЈП „3. септембар“ неопходно је успоставити организациону јединицу за управљање системом за пречишћавање отпадних вода, која ће имати одговарајуће кадровске и техничке ресурсе. Додатно је потребно обучити запослене за примену технологије третмана отпадних вода.

У оквиру ове мере дефинисаће се и обрачун накнаде за прикупљање и третман отпадних вода из домаћинстава и индустрије.

Тип мере: институционално-управљачко-организациона

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): ЈП „3. септембар“

Период спровођења: краткорочно (1-3 године)

Мера 11.3: Изградња канализационе мреже у руралним подручјима

Опис:

У оквиру ове мере предвиђена је изградња канализационе мреже, уз претходну израду потребне планске и пројектне документације.

Планирана изградња канализационе мреже подразумева и изградњу система за пречишћавање отпадних вода, односно постављање филтерских постројења.

Отпадне воде из септичких јама сакупљаће се и третирати у ППОВ Нова Варош.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 100-150 милиона динара

Могући извори финансирања: екстерно и интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: ЈП „3. септембар“, месне заједнице

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

Мера 11.4: Кампања о значају пречишћавања отпадних вода и позитивном утицају на животну средину

Опис:

Ова мера обухвата информисање и едукацију грађана о значају пречишћавања отпадних вода и позитивном утицају на животну средину.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: Локална самоуправа

Одговорност за спровођење (носилац мере): ЈП „3. септембар“

Други учесници у спровођењу: Локална самоуправа

Период спровођења: краткорочно (1-3 година)

4.4.3. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 12: Унапређен систем енергетске ефикасности на нивоу општине

Предузеће "Енергија Златар НВ" које је у власништву локалне самоуправе поседује 15 MW инсталираних капацитета у 12 котлова на 6 локација ручно регулисаних са директном предајом топлотне енергије систему, ефикасности 75%. У 2019. години произведено је 7.754 MWh топлотне енергије од којих је 7.041 MWh испоручено корисницима. Потрошено је 827 t мазута и 250 t пелета. Производни систем је предимензионисан, лошег искоришћења, ниске ефикасности и лоше регулације, заснован на мазуту као претежном гориву и представља препреку за развој одрживе услуге даљинског грејања у општини. Дистрибутивна мрежа дужине 5 km просечно је стара 22 године. Топлотна енергија се испоручује корисницима преко 58 директних подстанца са мешањем просечне старости 24 године. Дистрибутивни систем такође представља препреку за развој одрживе услуге даљинског грејања у општини.

Велики број студија за прелазак система даљинског грејања општине на производњу базирану на биомасу је израђен у периоду од 2009. године до данас али до промене још увек није дошло. Због свега наведеног, у оквиру овог приоритетног циља планирано је да се **изгради топлана на биомасу** која би у систему даљинског грејања заменила постојеће капацитете на мазут, као и пројектовање и изградња соларних система за производњу топлотне и електричне енергије.

Издаци за енергију и енергенте за јавне зграде у 2013. години су износили 4,19% укупних буџетских расхода, трошкови јавне расвете 1,09%, а субвенције систему даљинског грејања додатних 1,31%. Издаци за енергију и енергенте за јавне зграде у 2020. години су износили 6,54% укупних буџетских расхода, трошкови јавне расвете 1,73%. Поређења ради, у јавним зградама буџетских корисника у општини Нова Варош у 2020. години финална потрошња енергије износила је 6,064 MWh, док је она у 2013. години износила је 4,939 MWh. Значајне количине енергије и енергената се троше и у процесу пружања услуга од јавног значаја попут водоснабдевања и одвођења отпадних вода, јавне расвете или градског превоза.

У систему јавне расвете заступљени су извори готово свих типова укључујући и значајан проценат модернијих извора. На подручју општине Нова Варош има укупно 1.548 сијаличних грла јавне расвете, од чега је преостало још 60 комада живиних. Сва остала грла су ЛЕД или натријумове сијалице које су енергетски ефикасне.

У 2019. години 715 домаћинстава је користило услугу даљинског грејања. Према пописним подацима 71% домаћинстава у Новој Вароши користи индивидуалне уређаје за грејање на дрва и угља што указује на врло ниску ефикасност и високе специфичне емисије загађујућих материја. Период грејне сезоне код индивидуалних домаћинстава траје 10 месеци. Унапређена енергетска ефикасност домаћинстава у Новој Вароши би смањила издатке домаћинстава за грејање, унапредило квалитет ваздуха у и изван домаћинства, значајно доприносиће смањењу здравствених ризика.

Све су ово разлози због којих је у оквиру овог приоритетног циља планирана **подршка унапређењу енергетске ефикасности стамбених и јавних објеката**. Општина Нова Варош узела је учешће на „Јавном позиву за доделу средстава за финансирање програма енергетске санације стамбених зграда, породичних кућа и станова који спроводе јединице локалне самоуправе као и градске општине (ЈП 1/22)“ Министарства рударства и енергетике. У 2022. години из буџета Општине Нова Варош за овај програм издвојено је 4.000.000,00 динара (или 52% од укупне вредности пројекта).

У оквиру овог приоритетног циља планирана је **подршка привредним субјектима за коришћење ОИЕ и инсталирање постројења за производњу енергије** коју могу користити за сопствену потрошњу, али и за пласирање вишкова у мрежу. Јер, као и индивидуална

домаћинства, и привредни субјекти углавном користе дрво иугаљ као енергенте или су ослоњени на електро-енергетску мрежу РС.

Просторним планом општине Нова Варош анализирани су могућности коришћења обновљивих извора енергије. Према налазима просторног плана хидроенергетски потенцијал за изградњу малих хидроелектрана који је препознат Катастром малих хидроелектрана из 1987. године на подручју општине Нова Варош предвиђена је изградња 20 малих хидроелектрана. Просторни план међутим упозорава на несразмеру између могућег енергетског доприноса који мале хидроелектране могу дати и еколошке штете која може бити начињена на еколошки вредним водотоковима услед дугих деривација којим би се користила водна снага. Просторним планом је процењен и потенцијал сунчеве енергије. Према оквирним истраживањима разматрано подручје општине Нова Варош спада у зону са интензитетом сунчевог зрачења нешта мањим од средњег за Србију, са бруто око 1300÷1400 kWh/m²·година (просек за Србију око 1400 kWh/m²·година). Просторним планом се без детаљног објашњења одбацује могућност обимнијег коришћења биомасе. Многе анализе међутим указују на значајне могућности за кориштење биомасе са територије општине Нова Варош. Студија коју је финасирала Америчка агенција за међународни развој (USAID) а која је објављена 2012. године показала је да је могуће снабдевање од преко 12 хиљада тона шумске биомасе годишње за енергетске потребе на територији општине Нова Варош. У оквиру овог приоритетног циља планирано је и спровођење **кампање и промоције енергетске ефикасности** међу становништвом општине Нова Варош. Подручје општине није снабдевано гасном инфраструктуром. Гасификација је национални пројекат и није у надлежности ЈЛС.

Овај приоритетни циљ општина Нова Варош је за период 2021-2023. године разрадила **Програмом енергетске ефикасности општине Нова Варош за период 2021-2023**. Овај Програм узима у обзир све улоге које локална самоуправа има или може имати а које су важне за унапређење ситуације у погледу трошковне ефикасности потрошње енергије и енергената, енергетске ефикасности и производње енергије из обновљивих извора енергије као и за смањење утицаја производње енергије и потрошње енергије и енергената на животну средину и за обезбеђивање сигурности и квалитета снабдевања енергијом и енергентима.

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 7:** Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све
- **Потциљ 7.3:** До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 16. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 12 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере	
Издаци за енергију и енергенте за јавне зграде - % укупних буџетских расхода	%	2020.	6,54	2029.	5	Извештај о извршењу буџета Општине Нова Варош	
Количина утрошених енергената и енергије за	електрична енергија	MWh	2020.	723	2029.	500	Извештај “Енергија Златар НВ”
	мазут НСГС	t	2020.	887	2029.	180	Извештај “Енергија Златар НВ”

Индикатор		Јед. мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
систем даљинског грејање	биомаса	t	2020.	250	2029.	3.000	Извештај “Енергија Златар НВ”
	природни гас	1000 nm ³	2020.	0	2029.	_20	Извештај “Енергија Златар НВ”
Удео топлотне енергије, произведене у котларницама ДГ, које користе ОИЕ.		%	2020.	12	2029.	80	Извештај “Енергија Златар НВ”

4.4.3.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 12

Мера 12.1: Увођење иновативних решења за унапређење ЕЕ топлводног система

Опис:

У оквиру ове мере планирано је да се изгради топлана на биомасу која би у систему даљинског грејања заменила постојеће капацитете на мазут, као и пројектовање и изградња соларних система за производњу топлотне и електричне енергије.

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је, у складу са регулативама и директивама Републике Србије и ЕУ, које се односе на енергетски сектор, смањи штетна емисија гасова у атмосферу, преласком са фосилних горива као енергента на ОИЕ (биомаса, соларна енергија).

У оквиру ове мере спровешће се активности на обезбеђивању финансијских средстава, пројектовању и изградњи система.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 3.500.000 ЕУР

Могући извори финансирања: Ресорна министарства, Општина Нова Варош, дугорочна кредитна средства развојних банака и фондова.

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа; „ЕНЕРГИЈА ЗЛАТАР НВ“ д.о.о.

Други учесници у спровођењу: Ресорна министарства

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 12.2: Подршка унапређењу енергетске ефикасности стамбених и јавних објеката

Опис:

Подстицање унапређења енергетске ефикасности породичних кућа, станова и стамбених зграда као и објеката јавне намене спровођењем мера које доводе до уштеде енергије и њеног рационалног коришћења, односно до смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште.

Ова мера узима у обзир све улоге које локална самоуправа има или може имати а које су важне за унапређење ситуације у погледу трошковне ефикасности потрошње енергије и енергената, енергетске ефикасности и производње енергије из обновљивих извора енергије као и за смањење утицаја производње енергије и потрошње енергије и енергената на животну средину и за обезбеђивање сигурности и квалитета снабдевања енергијом и енергентима.

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је, у складу са регулативама и директивама Републике Србије и ЕУ, које се односе на енергетски сектор, смањи штетна емисија гасова у атмосферу, преласком са фосилних горива као енергента на ОИЕ (биомаса, соларна енергија).

У оквиру ове мере спровешће се Програм суфинансирања мера енергетске ефикасности, који подразумева унапређење термичког омотача, унапређење термо-техничких система, уградња соларних колектора, соларних панела и пратеће инсталације.

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 150-200 милиона динара

Могући извори финансирања: доминантно екстерно (РС) и делом интерно

²⁰ Вредност индикатора зависи од националног пројекта гасификације

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа

Други учесници у спровођењу: Министарство рударства и енергетике

Период спровођења: дугорочно (7 година)

Мера 12.3: Подршка привреди за коришћење обновљивих извора енергије и унапређење енергетске ефикасности

Опис:

Мера се односи на подршку привредним субјектима за коришћење ОИЕ и инсталирање постројења за производњу енергије коју могу користити за сопствену потрошњу, али и за пласирање вишкова у мрежу.

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што привредни субјекти у Новој Вароши углавном користе дрво и угљак као енергенте или су ослоњени на електро-енергетску мрежу РС. У појединим производним процесима енергија се расипа и не користи се за рецикулацију.

У оквиру ове мере спровешће се суфинансирање пројеката за коришћење ОИЕ у привреди.

Тип мере: подстицајна

Процена потребних финансијских средстава: 100-150 милиона динара

Могући извори финансирања: екстерно и инерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална мера (Одељење за ЛЕР)

Други учесници у спровођењу: Министарство привреде и МРИЕ

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

Мера 12.4: Кампања и промоција енергетске ефикасности

Опис:

Енергетска ефикасност представља збир мера и деловања у свим областима живота којима је крајњи циљ минимална потрошња енергије, уз услов да ниво рада и живљења остане исти или се побољша. Стога је информисање грађана о енергетској ефикасности од великог значаја.

У оквиру ове мере спроводиће се информисање и едукација грађана о значају енергетске ефикасности.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: интерно и екстерно (РС)

Одговорност за спровођење (носилац мере): Локална самоуправа (Одељење за ЛЕР)

Други учесници у спровођењу: МРИЕ, удружења грађана, стамбене заједнице

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

4.4.5. ПРИОРИТЕТНИ ЦИЉ 13: Успостављен систем управљања комуналним отпадом на нивоу општине

Услугом прикупљања и одвожења отпада од 2022. године покривене су све месне заједнице. Покривеност домаћинстава је око 75%. Прикупљање и одвожење отпада из сеоских месних заједница је бесплатна услуга. Отпад који се не сакупља завршава на дивљим депонијама и сметлиштима. Количине генерисаног отпада се током година постепено повећавају, што из разлога повећања обухвата услугом сакупљања отпада, што услед повећање броја туриста, тако да су се годишње количине отпада са 2.500 до 3.000 тона, повећале и до 3.900 тона у 2021. години. Целокупна количина сакупљеног отпада се одлаже на несанитарну депонију у Друглићима у општини Прибој. Према међуопштинском споразуму управљање несанитарном депонијом наизменично управљају јавна комунална предузећа из Нове Вароши, Прибоја и Пријепоља.

Од 2013. године се прикупља и рециклабилни отпад из градских насеља путем 17 рециклажних острва са по 4 контејнера за различите врсту рециклабилног отпада: папир, пет, метал и стакло и у рециклажном центру на Браношевцу се балира и предаје оператерима који се баве откупом секундарних сировина. Рециклира се максимално од 1-2% укупно

прикупљеног отпада. И поред тога што капацитет линије за сепарацију омогућава одвајање већих количина комуналног отпада за рециклажу, количина отпада који се предаје на рециклажу је веома мала услед недовољне мотивисаности и едукације грађана.

Неадекватно збрињавање отпада на територији општина Нова Варош, Прибој и Пријепоље угрожава речне токове у којима завршава велики део тог отпада. Посебно су угрожени токови река Увац и Лим, као и рад хидроелектрана које се налазе на том подручју. За сада се проблем решава постављањем плутајућих речних преграда за прикупљање амбалажног и осталог отпада који заврши у води²¹. Отпад који се баца у околину и сметлишта на подручјима на којима се отпад не сакупља организовано, угрожава и земљиште и подземне воде.

Суочене са овим проблемима, представници ове 4 општине (Нова Варош, Пријепоље, Прибој и Сјеница) основале су ДОО за управљањем чврстим комуналним отпадом на територији општина Нова Варош, Прибој, Пријепоље и Сјеница 2013. године међуопштинским споразумом о сарадњи. Оснивање регионалног предузећа био је један од кључних резултата низа пројеката из области управљања отпадом у периоду 2011-2014.године: Израда локалног и регионалног плана управљања отпадом (IPA 2007), Израда ПТД за рециклажно двориште (2012., Европски прогрес), CLEAN – едукација грађана и опремање рециклажног центра Браношевац (2012-2014., СВС), Израда ПТД за изградњу регионалне санитарне депоније Бањица (2013., Евр.Прогрес). Седиште предузећа је у Новој Вароши, а локација тела депоније налази се на КО Челице, Нова Варош. Од оснивања до данас, предузеће има 1 запосленог – директора. Претежна делатност предузећа је сакупљање неопасног отпада. До 2018. године није било никаквих инвестиција у оквиру регионалне депоније.

Одлуком о заједничком обезбеђивању и спровођењу управљања отпадом МЗЖС (бр. 353-5076/2018), дефинисано је да су општине Нова Варош, Пријепоље, Прибој и Сјеница ЈЛС које одлажу отпад на Регионалну санитарну депонију „Дубоко“ Ужице, са претоваром на трансфер станици „Бањица“, Нова Варош. На основу тога, крајем 2018. године приступило се изради ПТД за изградњу трансфер станице Бањица са рециклажним двориштем. Током 2019. приступило се изради и ПТД за изградњу Регионалног центра за управљање отпадом Бањица, који је финансиран делом од МЗЖС (23,4 мил РСД) и учешћем општине Нова Варош 5,9 мил РСД. Почетком 2021. године расписана је ЈН за изградњу трансфер станице са рециклажним двориштем где је процењена вредност радова 94 мил РСД. Служиће за прикупљање и претовар отпада са територија општина Нова Варош, Прибој и Пријепоље. Планирани почетак рада трансфер станице Бањица је 2022. године. Активности на **успостављању регионалног центра за управљање комуналним отпадом** представљају меру високог приоритета у оквиру овог приоритетног циља. За прикупљање и одвожење комуналног и некомуналног отпада задужено је Јавно предузеће „3. септембар“ Нова Варош, а за рециклажу и одлагање отпада биће задужена Регионална санитарна депонија „Бањица“ д.о.о. Овим приоритетним циљем обухваћене су активности **набавке опреме за подизање ефикасности, ефикасности и економичности система за управљање комуналним отпадом, као и едукација и информисање грађана о значају примарне селекције отпада.**

Допринос „Циљевима одрживог развоја“

- **Циљ 11:** Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим

²¹ Преграде се постављају уз подршку Министарства заштите животне средине путем јавног позива за очување вода као природних ресурса на реци Лим, <https://www.ekologija.gov.rs/informacije-od-javnog-znacaja/konkursi/javni-konkurs-za-dodelu-sredstava-za-sufinansiranje-realizacije-projekata-zastite-i-ocuvanja-voda-ka-prirodnih-resursa-na-reci-lim-u-2021-godini>

- **Потциљ 11.6:** До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима
- **Циљ 12.** Обезбедити одрживе обрасце потрошње и производње
- **Потциљ 12.4:** До 2030. постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину
- **Потциљ 12.5:** До 2030. значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење

Показатељи учинка (индикатори)

Табела 17. Индикатори који се односе на Приоритетни циљ 13 са базним и циљним вредностима

Индикатор	Јединица мере	Базна год.	Базна вредн.	Циљна год.	Циљна вредн.	Извор провере
Удео домаћинстава укључених у систем прикупљања комуналног отпада	процент	2020.	75	2029.	95	Извештај ЈП „3. септембар“
Удео рециклираног отпада у односу на прикупљени отпад	процент	2020.	1-2	2029.	30-50	Извештај РСД „Бањица“

4.4.5.1. МЕРЕ за постизање Приоритетног циља 13

Мера 13.1: Успостављање регионалног центра за управљање комуналним отпадом

Опис:

Успостављање заједничког међуопштинског предузећа и изградња санитарне депоније Бањица.

Ова мера је приоритизовна као кључна зато што Општина Нова Варош и друге општине потписнице споразума немају санитарну депонију и одржив систем управљања отпадом.

У оквиру ове мере спровешће се обезбеђивање пројектно-техничке документације, извођење радова на изградњи санитарне депоније Бањица.

Тип мере: пружање добара и услуга

Процена потребних финансијских средстава: 5 мил. ЕУР

Могући извори финансирања: доминантно екстерно и делом интерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): Трансфер станица Бањица

Други учесници у спровођењу: МЗЖС, локалне самоуправе (Нова Варош, Прибој, Пријеполје (Сјеница))

Период спровођења: дугорочно (5-7 година)

Мера 13.2: Набавка опреме за подизање ефикасности, ефикасности и економичности система за управљање комуналним отпадом

Опис:

У оквиру ове мере набавиће се опрема за прикупљање и одвожење комуналног отпада (различитих врста) са територије општине за потребе ЈП „3. септембар“.

Тип мере: обезбеђење добара и пружање услуга

Процена потребних финансијских средстава: 80 милиона динара

Могући извори финансирања: екстерно и инетрно

Одговорност за спровођење (носилац мере): ЈП „3. септембар“

Други учесници у спровођењу: Локална самоуправа

Период спровођења: средњорочно (3-5 година)

Мера 13.3: Едукација и информисање грађана о значају примарне селекције отпада

Опис:

У оквиру ове мере спровешће се едукација и информисања грађана о начину примарне селекције комуналног отпада са циљем смањења трошкова комуналних услуга.

У оквиру кампање домаћинствима ће бити обезбеђена потребна амбалажа за одлагања рециклабилног отпада.

Тип мере: информативно-едукативна

Процена потребних финансијских средстава: -

Могући извори финансирања: интерно и екстерно

Одговорност за спровођење (носилац мере): ЈП „3. септембар“

Други учесници у спровођењу: Трасфер станица „Бањица“, Локална самоуправа, удружења грађана, стамбене заједнице

Период спровођења: краткорочно (до 2 године)

4.4.6. Остале мере битне за локалну самоуправу у оквиру развојног правца ЗДРАВА И ОЧУВАНА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Мера: Успостављање енергетског менаџмента и подизање капацитета у области енергетске ефикасности

Образложење: Иако општина Нова Варош нема законску обавезу, с обзиром на значај области, потребно је успостављање енергетског менаџмента.

Мера: Унапређење система кишне канализације

Образложење: Ова активност подразумева одвајање кишне од фекалне канализације и представља предуслов за изградњу ППОВ, како прикупљене атмосферске падавине не би додатно оптерећивале систем ППОВ.

Мера: Обезбеђење континуиране контроле и праћења стања животне средине

Образложење: Услед индивидуалних и котловских ложишта и саобраћаја, ваздух у општини је угрожен. Такође угрожено је земљиште, као последица коришћења пестицида у пољопривреди. Подземне и површинске воде бивају угрожене услед неконтролисаног депоновања чврстог отпада и нерегулисаних отпадних вода. Због свега наведеног, неопходно је обезбедити континуирану контролу и праћење стања животне средине применом Програма мониторинга параметара животне средине (вода, ваздух, бука, земљиште) од стране акредитованих организација и достављањем података из мониторинга Агенцији за заштиту животне средине.

Мера: Успостављање Регистра загађивача

Образложење: Ово је активност која је комплементарна са другим активностима за унапређење стања животне средине.

Мера: Уклањање дивљих депонија и сметилишта

Образложење: На подручју општине Нова Варош тренутно има 22 регистроване дивље депоније и сметилишта које је потребно очистити и уредити.

Мера: Превенција елементарних непогода и климатских промена

Образложење: Део територије општине изложен је поплавама и клизиштима. Из тог разлога неопходно је спровођење превентивних мера. Пре свега неопходна је израда пројектне документације, а затим и изградња потребне инфраструктуре за ефикаснију одбрану од поплава и пожара, израда катастра клизишта и пројектне документације за санацију клизишта и извођење неопходних радова на санацији.

Мера: Унапређење услова комуналног уређења насељених места на територији општине Нова Варош

Образложење: У оквиру ове мере ће се спровести активности везане за управљање, одржавање јавним просторима, чишћење, одржавање јавних зелених површина, као и унапређење рада комуналне и еколошке инспекције. Општина Нова Варош жели да својим грађанима омогући приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама и јавним просторима, посебно за жене и децу, старија лица и особе са инвалидитетом.

Мера: Увођење ГИС-а за управљање јавном својином

Образложење: Мера подразумева стварање законских и техничких услова за плански развој, ефикасну изградњу, подстицај инвестицијама, успостављање стандарда уређења јавног простора развојем Географско-информационог система.

Мера: Ефикасно управљање имовином у јавној својини – обнова јавних објеката и простора

Образложење: Велики број објеката у јавној својини је у лошем стању. Мера подразумева евиденцију имовине у јавној својини, утврђивање стања, легализацију, израду потребне пројектно-техничке документације, реконструкцију и обнову. Решавање статуса имовине, стављање у функцију имовине која је у лошем стању, детаљну анализу свих категорија имовине и планско улагање у уређење јавних простора.

Мера: Хумано збрињавање напуштених животиња

Образложење: Због несавесне бриге људи према животињама (пси, мачке) велики број поменутих животиња је напуштено. Таква ситуација представља потенцијалну опасност и за саме грађане. Из тог разлога неопходна је изградња азила за псе како би напуштене животиње биле хумано збринуте, а опасност од напада животиња на људе сведена на минимум.

6. НАЧИН СПРОВОЂЕЊА И НАЧИН ПРАЋЕЊА СПРОВОЂЕЊА ПЛАНА РАЗВОЈА

Реализација наведених приоритета намеће потребу предузимања низа активности на унапређењу ефикасности приоритетних сектора, које се првенствено односе на институционално уређење и законодавни оквир. Посебну пажњу им треба усмерити услед чињенице да је Република Србија у припремној фази за чланство у ЕУ чиме има обавезу да политику и законодавство прилагођава европским смерницама. С тим у вези читав процес припреме подразумевао је усвајање законских решења и прилагођавање правним тековинама Европске уније на чему се последњих пар година доста урадило, посебно ако се посматрају прописи и њихова примена, едукације администрације, предузетника, правних лица, пољопривредника.

Процес придружења ЕУ намеће и потребу за реорганизацијом органа, организација и установа. Ово се односи најпре на интерну организацију преваходно у погледу унапређења комуникације, координације и ефикасности рада појединих организационих делова. Узимајући у обзир досадашњи начин рада јавних предузећа и установа, реформе су неминовне и институционално прилагођавање, мора бити у складу са динамиком захтева који ће пристизати од ЕУ.

Сложена структура органа, организација и установа у готово свим областима и секторима, са великом бројем учесника и комплексним хоризонталним и вертикалним везама између њих, захтева осим унутрашње реформе и реформу осталих повезаних стејхолдера са локалног и регионалног нивоа. При том увек треба имати на уму могућност децентрализације у поступцима доношења одлука и финансирања, на обавезну одрживост промена, њихову темељност и на материјално и кадровско јачање.

Сви видови подршке у приоритетним областима морају расти у односу на садашњи ниво, јер без значајних инвестиционих улагања у све врсте територијалног капитала (физичке ресурсе, социјалне мреже, физичку инфраструктуру, јавне сервисе, животну средину и сл.), неће бити могуће остварити планиране циљеве. Свакако да један од приоритета треба да буде усмерен на инвестиције у животну средину, јер је то један од кључних елемената политике у последњем периоду припрема за приступање ЕУ. Инвестиције треба усмерити у раст конкурентности првенствено кроз унапређење техничко-технолошке опремљености, модернизацију опреме, технологије, едукацију и трансфер знања, инвестиције у прераду и маркетинг и јачање тржишних ланаца.

Неопходне активности за адекватну имплементацију Плана развоја се односе на јачање административних капацитета, јачање институционалног развоја, обезбеђивање израде адекватних прописа у различитим секторима и њихово спровођење. За успешно спровођење Плана развоја неминовна је и јача међуинституционална сарадња, међуресорна координација, дефинисање процедура, јачање институција од значаја за имплементацију мера и активности. Јача комуникација и координација активности неопходни су у сарадњи са другим институцијама које имају значај на успешно спровођење циљева Плана развоја.

6.1. Праћење спровођења Плана развоја

План развоја општине Нова Варош за период 2022-2029. година се израђује и доноси као развојни, плански документ највишег реда, са планираном даљом разрадом и спровођењем кроз средњорочне општинске планове. План развоја обухвата приоритетне развојне области, од значаја за локалну заједницу, са дефинисаним мерама, са планираном реализацијом кроз

активности/пројекте у наредном периоду, што ће бити ближе разрађено средњорочним плановима.

Планом развоја предвиђене интервенције идентификују носиоце реализације у складу са секторским надлежностима, рокове реализације и изворе финансирања. Идентификовани носиоци реализације укључују одељења и службе општинске управе, надлежне јавна и комунална предузећа, јавне установе, васпитно-образовне институције, саветодавне службе, развојне агенције, и остале представнике приватног, јавног и цивилног сектора. У складу са вежећим законским оквирима који регулишу област планског система, улогу управљачког тела надлежног за процес спровођења Плана развоја ће имати Координационо тело, на челу са Одељењем за привреду, локални економски развој (ЛЕР) и носиоци мера дефинисани Планом развоја, задужени за:

- Континуирану комуникација и размену информација између свих актера укључених у спровођење мера и активности
- Ажурирање информација о току спровођења мера
- Дефинисање превентивних мера у случају појаве одступања и проблема
- Информисање јавности и заинтересованих страна о току спровођења Плана развоја
- Припрему и подношење годишњих и трогодишњег извештаја о спровођењу Плана развоја

У складу са важећом легислативом Одељење за финансије, буџет и послове локалне пореске администрације, израђује програмски буџет, који се усклађује са средњорочним планом општине, како је и дефинисано Законом о планском систему Републике Србије. Дакле, План развоја општине операционализује се превасходно кроз израду и доношење трогодишњег средњорочног плана чиме се јавне политике и мере за развој локалне самоуправе усклађују са буџетским процесом.

Код израде средњорочног плана биће потребно посветити пажњу усклађивању са нивоима структуре, односно логиком интервенције Плана развоја, имајући у виду да је План развоја хијерархијски највиши документ развојног планирања, чији су приоритетни циљеви и мере на вишем нивоу општости од нивоа који се предвиђа средњорочним планом, као оперативним планским документом. За разлику од Плана развоја који има ограничен број приоритетних циљева, средњорочни план ће садржати далеко већи број општих и специфичних циљева, који морају бити усклађени са приоритетним циљевима Плана развоја. То подразумева да се приоритетни циљеви које дефинише План развоја постављају као општи циљеви средњорочног плана, и за сваки од њих се дефинишу посебни, односно специфични циљеви. Усклађивање ова два документа потребно је и на нивоу мера, које ће средњорочним планом бити конкретизованије и детаљније разрађене кроз већи број активности које одговарају посебним циљевима средњорочног плана.

Планирање спровођења мера садржаних у Плану развоја општине Нова Варош, посебно оних који се даље разрађују средњорочним планом, потребно је синхронизовати са процесом буџетирања и финансијског планирања, континуирано током целе године. Ово подразумева тесну, ефикасну и континуирану комуникацију и сарадњу ангажованих лица у општинској управи задужених за наведене процесе. Додатно, веза на релацији буџет општине и средњорочни план се остварује тако што се посебни циљ из средњорочног плана преузима као циљ буџетског програма у оквиру којег се опредељују средства за остварење предметног циља.

Предуслов ефикасне примене Плана развоја је редовно праћење његовог спровођења а касније и вредновање постигнутих учинака. Праћење спровођења Плана развоја омогућава да се утврди да ли се мере и приоритетни циљеви остварују по плану и ефикасно, како би се

на време идентификовали непредвиђени ризици који ометају остварење учинака дефинисаних Планом. У случају да се у процесу спровођења Плана јави одступање од планираног оквира потребно је дефинисати одлуке односно корективне радње за враћање на праву путању са циљем ефикасног спровођења Плана. Важна улога праћења спровођења Плана развоја јесте да се на фазном нивоу установи да ли су планирани учинци и даље релевантни за остваривање визије локалне самоуправе.

Имајући у виду тесну везу између Плана развоја и средњорочног плана, као и да се у оба документа дефинишу одговарајући показатељи, управо средњорочни план представља основу за мониторинг (праћење) и евалуацију којима се на основу одабраних индикатора мере резултати, остварени учинци и утицај Плана развоја на промене у кључним подручјима деловања. И мониторинг као процес праћења резултата и евалуација имају сврху у поспешивању рада и постизању очекиваних резултата, како би се што ефективније управљало исходима који су заправо резултати развоја.

Праћење подразумева сакупљање, анализу, размену и коришћење информација о напретку унапред постављених циљева. Праћење треба да нагласи добре и лоше стране имплементације активности и омогући одговорним лицима решавање проблема, ефикаснији рад, остварење нових позитивних резултата и прилагођавање се измењеним околностима. Праћење је систематско и непрестано прикупљање, анализа и коришћење информација о управљању у корист ефикасног одлучивања.

Мониторинг је неопходно спроводити континуирано, користећи унапред дефинисане обрасце за прикупљање података од свих релевантних организација и органа, омогућавајући квантификацију, вредновање показатеља. Прикупљање података од значаја вршиће се коришћењем званичних база које ажурирају надлежни републички органи (Републички завод за статистику) и аналитички део општине Нова Варош, као и уз употребу самостално прикупљених података кроз примену других алата као што су прикупљање директних информација од заинтересованих страна и грађана путем анкете, упитника, интервјуа, фокус група и слично.

Одговорност за прикупљање и обраду прикупљених података током праћења спровођења Плана развоја имаће Координационо тело, на челу са Одељењем за привреду, локални економски развој (ЛЕР) као и руководиоци одељења у оквиру надлежности, на основу јасно дефинисаних улога и одговорности током читавог периода имплементације Плана развоја.

6.2. Вредновање постигнутих учинака Плана развоја

За разлику од горе поменутог мониторинга као континуираног процеса прикупљања и обарде података, евалуација, која у најширем смислу, једноставно означава „оцену или процену вредности нечега”, а у оквиру планског система вредновање учинака, се обавља периодично у неколико наврата током настојања да се постигне циљ, тј. током временског периода важења планског документа. Евалуација се по правилу спроводи након процеса мониторинга, јер подразумева коришћење прикупљених података и анализа које су проистекле након праћења спровођења Плана развоја. Индикаторима за евалуацију Плана развоја треба да се процењује:

- релевантност - у којој су мери циљеви усмерени на решавање кључних проблема приоритетних сектора на нивоу локалне самоуправе, и да ли су циљеви у складу са националним развојним приоритетима
- ефикасност односно учинак на основу уложених ресурса (трошкова) и са друге стране користи која може указати на потребу за дефинисањем алтернативних приступа

- исход - ефекат свих мера и активности, свих видова интервенције на друштвене, економске, еколошке и остале развојне циљеве
- дугорочност - одрживост постављених циљева и активности у дугорочној перспективи, укључујући и могуће ризике.

Евалуацијом се утврђује степен промене који је настао спровођењем мера из Плана развоја и степен достизања приоритетних циљева, а све у сврху преиспитивања и даље надоградње Плана развоја и евентуалног утврђивања потребе за његову ревизију и боље планирање у предстојећем периоду.

Све наведено указује да без унапред постављених базних, полазних вредности није могуће утврдити степен остварења постављених циљева нити мерење напретка. Одсуство индикатора за праћење реализације циљева доводи до губитка важног алата у процесу доношења одлука. Али са друге стране избор одговарајућих индикатора представља веома деликатан задатак, јер њиховим мерењем обезбеђујемо адекватна сазнања о напретку ситуације у приоритетним областима.

6.3. Извештавање о спровођењу и постигнутим учинцима Плана развоја

Извештавање о спровођењу Плана развоја општине Нова Варош представља објективно приказивање тога на који начин се План развоја спроводио у претходних годину дана, док извештавање о постигнутим учинцима Плана развоја представља реално приказивање учинака Плана који су постигнути током спровођења предвиђених мера током трогодишњег периода који је протекао.

Поштујући законску регулативу у овој области општина Нова Варош је у обавези да изради:

- Извештај о спровођењу средњорочног плана који је истовремено извештај о спровођењу Плана развоја на годишњем нивоу
- Извештај о постигнутим учинцима Плана развоја на трогодишњем нивоу.

Истеком сваке треће календарске године од доношења Плана развоја, Веће општине Нова Варош утврђује предлог извештаја о учинцима спровођења Плана развоја који се подноси Скупштини општине на усвајање, најкасније у року од шест месеци од истека тог рока. Закон о планском систему предвидео успостављање Јединственог информационог система, који је осмишљен као практичан алат за лакши и бржи рад учесника у планском систему у погледу праћења спровођења планских докумената на свим нивоима управе. До момента његовог функционалног успостављања општина Нова Варош ће извештаје о спровођењу Плана развоја и извештаје о учинцима Плана развоја објављивати на званичном општинском интернет порталу, најкасније 15 дана од дана усвајања предметних докумената.

6.4. Ревизија Плана развоја

Након усвајања Извештаја о учинцима Плана развоја, Општинско веће општине Нова Варош и Скупштина ове локалне самоуправе могу утврдити потребу за спровођењем ревизије Плана развоја, на основу чега се креће у поступак израде предлога измена и допуна Плана развоја. Општинско веће иницира ревизију постојећег Плана развоја уз адекватно образложење разлога за ревизију. Одлуку о покретању поступка израде предлога и допуна Плана развоја доноси Скупштина општине Нова Варош, а ток поступка за ревизију се реализује по процедури прописаној за усвајање Плана развоја.

7. ПРИЛОЗИ

7.1 Социо-економске анализе

7.1.1 Економска и развојна политика Нова Варош

7.1.2 Култура, спорт и омладинска политика

7.1.3 образовање

7.1.4 Пољопривреда

7.1.5 Саобраћај и комуникације

7.1.6 Социјална и здравствена заштита

7.1.7 Инфраструктура

7.1.8 Заштита животне средине